

95/01 Λαυρά

Κρητική 'Ανέμη

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΕΜΜ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ, Εισοδίων 46 Χανιά

'Επιστολές—Συνεργασίες Εισοδίων 46

ΧΡΟΝΟΣ—ΤΟΜΟΣ Α'

ΤΕΥΧΟΣ 4

1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1952

ΤΡΙΜΗΝΟΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 10.000

ΓΥΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΝΕΜΗ ΚΟΥΒΕΝΤΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

"Όπως είχαμε γράψει στο προηγούμενο τεύχος μας, την επιμέλεια του Περιοδικού πρόκειται να την αναλάβει 'Επιτροπή από πνυματικούς ανθρώπους της πόλεώς μας και τὰ ὄνόματα τῆς 'Επιτροπῆς σᾶς ἀναγγέλλομε σήμερα καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἱκανοποιοῦν ὅλες τὶς προσδοκίαις. Εἶναι ὁ ποιητὴς Καλοκαιρινός, ὁ γλύπτης Κανακάκης καὶ οἱ φιλόλογοι καθηγητὲς κ. κ. Μανρακάκης καὶ Σακόραφος.

Μὲ τὴ φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια τῆς 'Επιτροπῆς αὐτῆς, ποὺ προθύμα καὶ ἀνιδιοτελῶς ἐδέχτηκε νὰ μᾶς βοηθήσει, ἐλπίζομε νὰ μπορέσωμε νὰ πραγματοποιήσωμε τὸ σκοπὸ τοῦ περιοδικοῦ μας καλύτερα.

Καὶ ὁ σκοπὸς μας εἶναι ἡ ἐξυπηρέτηση ἀποκλειστικὰ τῆς Κρήτης μας, ποὺ ἡ ἀγάπη μας γι' αὐτὴν μᾶς παρακινεῖ νὰ ὑποβληθοῦμε στὶς θυσίαις τῆς ἔκδοσης.

Τὸ περιοδικὸ θάναὶ κυρίως Κρητικὸ καὶ θὰ περιέχει ὕλη ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ ποὺ θ' ἀφο-

ρᾶ τὴν Κρήτη μὰ θὰ παρακολουθεῖ σύγχρονα κάθε εἶδους ἐκδήλωσι, ἐπιστήμης καὶ τέχνης γενικά.

Ἡ παραπάνω 'Επιτροπὴ ἔκρινε πὺς ὁ τίτλος τοῦ περιοδικοῦ γιὰ νὰ ανταποκρίνεται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ποὺ ἐσυμφώνησε νὰ χαράξη πρέπει νὰ μεταβληθῆ σὲ «ΚΡΗΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» καὶ μὲ τὸν τίτλο αὐτὸ θὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν ὥρα καὶ ὕστερα.

'Επίσης ἀντὶ 15νθήμερο, τὸ περιοδικὸ «Κρητ. Γράμματα» θὰ ἐκδίδεται σὰν μηνιαῖο, τὴν 1 καθε μῆνα, μὲ διπλάσιες σελίδες, φυσικά, ἀπὸ τὶς σημερινές καὶ μὲ τιμὴ ἀνάλογα κανονισμένη.

Συνδρομητὲς καὶ ἀναγνώστες εἴμεθα βέβαιοι πὺς θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ μᾶς περιβάλλουν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη των, γιὰτὶ μοναδικὸς μας σκοπὸς εἶναι ἡ φιλοδοξία

μας νὰ τῶν παρουσιάσωμεν ἕνα ἄριστο, ἀπὸ κάθε ἄποψη Παγκρήτιο περιοδικό.

Ἡ 'Επιτροπὴ τοῦ περιοδικοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὕλη θὰ φροντίσει καὶ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐμφάνισί του, ἔτσι ποὺ τὸ περιοδικὸ νὰ παρουσιάζει ἕνα ὄρατο πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ σύνολο.

Γιὰ νὰ δοθῆ ὁ κριτὸς τῆς ἀναδιοργάνωσης τοῦ περιοδικοῦ γιὰ τὴν νέα του ἐμφάνισι, ἡ ἐπιτροπὴ ἀποφάσισε νὰ ἀναβληθῆ ἡ ἔκδοσις του γιὰ ἕνα ἢ δυὸ μῆνες. Τὸ περιοδικὸ μας λοιπὸν μὲ τὸ νέο του τίτλο θὰ κυκλοφορήσῃ στὶς ἀρχὰς τοῦ 'Οκτώβρη, Σ' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀφείλεται καὶ ἡ καθυστέρησις αὐτῆ τοῦ τεύχους, ποὺ κανονικὰ ἔπρεπε νὰ κυκλοφορήσῃ στὶς 16 τοῦ 'Ιουλίη.

—Τὸ σημερινὸ τεύχος τῆς 'Ανέμης καὶ τὸ προηγούμενο βγήκαν μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Λεωνίδα Μανολικάκη.

ΔΡΑΧΜΑΙ 1500

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

(Αντώνης Κατζουρός)

Γεννήθηκε στις 13 του Γενάρη του 1892. Αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Χανίων και πήρε δίπλωμα Νομικής (και άδεια δικηγόρου) από την Αθήνα. Δίν ακολουθήσε ύμως την Νομική Έδιστήμη, γενόμενος δημόσιος υπάλληλος. Μαθητής άόμα άκολουθήσε τόν Δημοτικισμό και γίνηκε ένας από τούς πιστότερους οπαδούς του. Από νωρίς έδειξε την ποιητική του διάθεσι και 19 μόλις χρόνων στά 1911 τύπωσε την πρώτη ποιητική του συλλογή τά «Άγροιοούλουδα», πού περιέχει λυρικά έρωτικά τραγούδια. Στά 1915 τυπώνει τά «πολεμικά Σονέττα». Τό μεγαλύτερο ύμωσ και τό καλύτερο μέρος τής ποιητικής του παραγωγής μένει ανέκδοτο. Σε διάφορες εποχές ό ποιητής έχει δημοσιεύσει ποιήματα του σε Χανιώτικα και Αθηναϊκά περιοδικά κι έφημερίδες. Επίσης έχει δημοσιεύσει διάφορες μελέτες γύρω στά ποιητικά και γενικότερα λογοτεχνικά ζητήματα, γλωσσικά κλπ. Κατά τις περιστάσεις χρησιμοποίησε διάφορα ψευδώνυμα: Πικρός, Χατζής, Καμπίτης κλπ. μα τό καθιερωμένο ψευδώνυμο του είναι Άγγελος Καλοκαιρινός. Τό ψευδώνυμο αυτό συνδέεται με μιá πικρή θύμησι του ποιητή. Συνδέεται με τή θύμησι του πεθαμένου παιδιού του Άγγελου πού ζησε ένα καλοκαίρι μόνο και πέθανε μόλις τριών μηνών. Ο Καλοκαιρινός είναι αυστηρός στά ίδια του τά ποιήματα. Δουλεύει και ξαναδουλεύει τό στίχο, τή φράσι, τή λέξι, προσέχει τό μέτρο. Άκολουθεϊ την παράδοσι στή μορφή του ποιήματος και στο στίχο. Θαυμάζει τούς μεγάλους τεχνίτες τής ποίησης, Έλληνες και ξένους, μα άπ' ύλους πιότερο τόν Σολωμό και τόν Παλαμή. Για τόν Παλαμή ή μάλλον για τό έργο του έχει δημοσιεύσει αρκετές φορές άρθρα στις Χανιώτικες έφημερίδες. Όμωσ ό θαυμασμός του αυτός πρós τούς μεγάλους κλασσικούς κι ή προσκόλλησή του στή παράδοσι δέν τόν άποξενώνουν από τά σύγχρονα ποιητικά ρεύματα, πού τά παρακολουθεϊ συστηματικά, κι από τούς νέους, πού προσπαθεϊ να τούς ένθαρσύνη στά πρώτα των βήματα. Είναι ένας καλός άνθρωπος αγαθός και με ήρεμο χαρακτήρα κι είναι ν' άπορη κανείς πώς βρέθηκαν άνθρωποι πού τόν κατηγορήσαν σαν αντιδραστικό άπέναντι των νέων, αυτόν πού κύτταζε πάντα με επιείκεια και στοργή την κάθε προσπάθεια.

Γενικά ή ποιήσις του είναι λυρική κι έδωσε ως τώρα πολλά καλά ποιήματα γεμάτα αίσθημα κι άρμονία, πού πλουτίζουν τή Νεοελληνική ποίηση μα πού μένουν τά περισσότερα ανέκδοτα. Δίνωμε παρακάτω μερικά δείγματα τής ποίησης του.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Άπό τό ανέκδοτο μεγάλο συνθετικό του ποίημα σε 13ούλλαβες οχτάβες (οίτανα) πού επιγράφεται: «Κάτω από μιá λένια»...

Ο ποιητής άφου κάμει μιá γενική άνασκόπηση τής Άδικίας και του πνεύματος του Κακού πού κυριαρχεί στή σημερινή κοινωνία, δραματίζεται τούς χρόνους τής δικαιοσύνης και τής άπελευθερώσεως έτσι:

—Πότε θαρθεϊτε, ό χρόνοι, να ξαστράψει ή Δίκη, να μās θεομάνει την ψυχή κάποια ήλιαχτίδα ;
 Άν μās θεορίζει ό χάρος μās θεοριεύει ή νίκη και τής σκλαβιάς θα σπάσωμε την αλυσίδα.
 Σέρνεται ύπομονητικά και τό σκουλήκι στής γής τά βιάθη, μοναχά με την έλπίδα κι' αυτό να γίνει πεταλούδα μιάν ήμέρα και ν' αναπνεύσει τής έλευθερίας άγέρα.

Με ζωηρούς χρωματισμούς και λυρική έξαρση καταδικάζει την τυραννία τής άδικίας και τής καταπίεσεως του αδυνάτου από τό δυνατό ως εξής :

—Τό χτές εδιάβη, τό προχτές έλησμονήθη και τόσο δε μās ένιασε μās έπατήσαν σκληρά ποδάρια κι' ύπομείναμε. Τά στήθη μας, έχτρικά σπαθιά, πυρωμένα, ξεεσκίσαν και στις καρδιές μας φαρμάκι, άδερφικό έχύθη...
 Φτάνει ! Τά μάτια μας καήκαν και κοκκίνισαν από τά δάκρυα και τό φώς των έχει φύγει.
 Μα φτάνει ύμωσ! Είμαστε οι πολλοι κι' είστε οι λίγοι!

Η κάθε μας πληγή, σε λούλουδο θ' άνοίξει και τό αίμα μας, Η Άγία Μετάδοση θα γίνει. Πίσω! Θα γίνει ποταμός και θα σās πνίξει και θα γίνει ό Μέγας Κοιτής, πού θα μās κρίνει. Τύρανοι φτάνει ! μες στ' αυτιά σας θα βροντήξει την τρομερή μα και τή δίκαιη ώρα εκείνη. Και με την βροντερόλαλη φωνή του κράχτη, του λυτρωμού μας ή σπίθα, θα βγει άπ' τή στάχτη.

Και ή μέρα αυτή του λυτρωμού και του θριάμβου τής δικαιοσύτης έρχεται κάποτε, για ν' άντηχήσει τό θούριο τής λευτεριάς, έτσι :

—Δές μας! περήφανα όρθωμένοι καρτερούμε και ξυγναντεύομε τό χαλασμό σου, τέρας και βλέποντάς σε να σπαράξεις, θα χαρούμε τόσο, στή μεγάλη χαρά κείνης τής μέρας, και τό τραγούδι τό εκδικητικό θα πούμε πού θα τό διαλαλήσει πέρα ως πέρα ό άγέρας, στους κάμπους, στα βουνά, τά πέλαα, στα ποτάμια :
Χαρήτε δούλοι και σκοτώσαμε τή Λάμια !..

Στήν 'Αγαπητή μου φίλη τήν ποιήτρια
ΚΑΤΙΝΑ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗ

ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

«'Εκ γυναικὸς ἔρειν τὰ φῦλκ καὶ
ἔκ γυναικὸς ἔρειν τὰ κρείττω»

Ἐῖς γυναικα ἀνήσυχη ἀμαρτωλὴ μεγάλη
δὲ σέ'φτασε ὁ Παράδεισος γιὰ σύνορα στενά
τὴν συμβουλή παράκουσες καὶ μὲς τὴν ποραζάλη
Πρὸς τὸ ἄγνωστο σὲ τραβῆξε ἡ φωνὴ τοῦ Σατανᾶ.

"Ἀμναλη καὶ στὸν ἄνδρα σου κρυφὰ τὸ μῆλο δίνεις
καὶ δακρυσμένοι φεύγετε ἀπ' τὸν κῆτο τῆς 'Ἐδέμ
στὴν Οἰκουμένη φέρνοντας τὸ φόβο τῆς ὀδύνης
ποῦ ξεπληρώνει ἡ βιβλικὴ μορφή τῆς Βηθλεέμ.

Κι' ἂν Κλεοπάτρα κάποτε τὸν Καίσαρα σκλαβιώνεις
καὶ πίσω σου σὰν λάφυρο τὸν σέρνεις ταπεινὸ
τὸ δακτυλίδι ποῦ φορᾷς καὶ τόσο καμαρώνεις
σοῦ λέει σκληρὰ προφητικὰ τὸ τέλος τὸ στερνό.

Κι' ἂν Μεσσαλίνα γίνεσαι στὴ χώρα τοῦ Ρωμύλου
καὶ μὲ τὸν ἄγριο Νέρωνα τὸ σπαραγμὸ σκορπᾷς
θᾶρθη ἡ Φαβιόλα στοργικὴ σὰν νύμφη κάποιου
Ἰθρύλου
νὰ μεταβάλλῃ σὲ δροσιὰ τὴν φλόγα τῆς κυρᾷς.

Κι' ὅταν σοῦ δίνουν κοφτερὸ ψαλίδι οἱ Φιλισταῖοι
γίνεσαι ἀνάληπτη, σκληρὴ, πανούργα Δαλιδᾶ
τῆ δύναμη τους χάνοντας σ' ἀκολουθοῦν μοιραῖοι
μ' ἓνα σου βλέμμα κι' οἱ Σαμψῶν θὰ γίνουν ἔρπετά.

Κι' ὅταν μὲ φλόγα ἔρωτικὴ τὸν Πάρι ξετρελλαίνει
οἱ κόσμοι ἀναστατώνονται καὶ πόλεμος ξεσπᾷ
τοῦ Μενελάου πανέμορφη βασίλισσα 'Ελένη
τὸν ὀλεθρο στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριά σκορπᾷ.

Μὰ τότε πάλι γίνεσαι ὑπέροχη 'Ασπασία
στὴς δόξας τὸ κορύφωμα τραβᾷς τὸν Περικλῆ
στὸν Παρθενῶνα στήνοντας πυρὸς ἡ 'Αθανασία
τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Πίνδαρου φωτίζει τὴ Φυλὴ.

'Ἡ Μοῦσα δὲν σὲ λησμονεῖ γλυκεῖα Σαπφὼ Λεσβία
κι' ἡ βελουδένια σου φωνὴ τὸν ἔρωτα ἐξυμνεῖ
τῆς μελωδίας ἡ λύρα σου σκορπᾷ τὴν ἁρμονία
ποῦ θ' ἀκουστῆ ἓνα δειλινὸ κι' ἀπ' τὴν Κασιανή.

Γυναίκα κλείνεις μέσα σου τὴ θεία δημιουργία
στ' ἀγνά σου στήθη, μᾶς κρατᾷς τὸ νόμο τῆς γε
[νιᾷς
κι' ἂν μᾶς τραβοῦν τὰ χεῖλη σου συχνὰ στὴν ἄ-
[μαρτ'α
μπροστά μας πάντα ὀρθώνεται σκληρὸς ὁ Γολγοθᾷς.

ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΜΗ—ΑΡΝΑΟΥΤΑΚΗ

Σ' ΑΦΗΝΩ ΓΕΙΑ

Σ' ἀφήνω γειά—ὠ σκότισμα τοῦ νοῦ.
Κοιμονται στὶς χαράδρες τ' ἀγριοπούλια,
Κοιμονται τὰ κοπάδια, οἱ λύκοι' ἡ πούλια
τρεμουλιαστὴ στὴ μέση τ' οὐρανοῦ.

* *

'Αφέγγαρη κι' ἀτέλειωτη ἡ νυχτιὰ
καὶ γὼ φτερό, καπνὸς μέσα στ' ἀγέρι.
Θὰ φτάσω; Θὰ χαθῶ; Καὶ ποιὸς τὸ ξέρει!..
Καλέ μου ἔχε γειά, ἄχ! ἔχε γειά.

ΣΚΕΥΩ ΚΑΝΕΤΑΚΗ

Χανιά 21. 5. 52

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

"Ἐπιανα μὲ τὴ χούφτα μου
τις ἀκτίνες τοῦ ἡλιο.
Τις πετοῦσα στὴν πράσινη θάλασσα
καὶ ξαναβασίλευαν.

"Ἐκοψα ἓνα κλειστὸ διαντσέτο.
Τῶκλεια στὸ στήθος μου
κι' ἄνοιξε.

Φάνταζε ἔτσι ἀνοιγμένο
σὰν τὴν καρδιά μου.

Σὰν ἦρθες,
ἔπαψα νὰ κρατῶ τὸν ἡλιο.
Καὶ τὸ διαντσέτο
μαράθηκε μόνο....

ΚΥΡΙΑΚΟΣ Ε. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ

ΠΑΙΔΟΥΛΑ ΝΤΟΡΑ ΜΑ'ΙΝ

Στὰ μάτια σου ἔζησα τὴ σιωπὴ
Κάποια στιγμή ποῦ μᾶς ἔφυγε.

* *

"Ὁμορφὴ Παιδούλα Ντόρα Μά'ιν,
Ποιὲς μυστικὲς πνοὲς βαστοῦνε τὴ ζωὴ μας
Τότε ποῦ ἡ'ματιὰ σου
μοῦ λέει τὸ τραγούδι τῆς καρδιάς;

NECATIO

Σ' ἔφερε ἡ αὐγὴ ντυμένη σιωπὴ
Κατὰ τὸ σοῦρπο
τὸ πλοῖο σὲ πῆρε στὸ διάστημα θλιμμένη

* *

Μὴν κλαῖς, ἀγάπη εἶναι ὁ πόνος
μάθε ν' ἀγαπᾷς.

Μ. ΔΟΥΛΓΕΡΑΚΗΣ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ

ΤΑ ΛΑΛΙΑ ΜΑΤΙΑ

(Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο)

Μπήκε δειλά, πιὸ δειλά ἀπὸ κάθε φορά. Βρήκε ἄδειο τὸ μπαζάκι καὶ σιωπηλό. Ὁ Ἀλέκος κρατούσε ἐφημερίδα, ἡ Βάνια κύτταζε στὰ τζάμια τῆς πόρτας. Τὰ μάτια τῆς ἦτανε κόκκινα, θὰ εἶχε κλάψει. Τὸν χαιρέτησε μὲ τὸ πικρὸ χαμόγελο καὶ πήγε καὶ κάθησε στὸ ταμπετό. Εἶχε κάτι ἀμήχανες κινήσεις. Ὁ Ἀλέκος ἦτανε κόκκινος, δὲ διάβαζε, γύρισε τὴν ἐφημερίδα νευρικά. Μιά σιωπὴ θάραινε ἐκεῖ μέσα, κάτι εἶχε γίνει. Ὁ Πέτρος εἶπε σιγὰ «καλησπέρα», «Καλησπέρα», εἶπε κι' ὁ Ἀλέκος. Ἡ φωνὴ του ἦτανε γρήγορη καὶ κοφτὴ, Ὁ Πέτρος ἀκούμπησε σ' ἕνα ράφι, δὲν ἦταν εὐχάριστα πιά, μετάνοισε πού ἦρθε. Δὲ μιλοῦσε κανεὶς, ἡ σιωπὴ ἔλο γινόταν πιὸ θαρραία. Καί, ξαφνικά, ὁ Ἀλέκος ἄφησε τὴν ἐφημερίδα. Πῆγε καὶ στάθηκε στὴν πόρτα. Τὸ φῶς λιγότεφε μέσα. Ἡ σιωπὴ πύκνωσε. Ὑστερα, ξαφνικὰ πάλι, ἀπότομα καὶ νευρικά, γύρισε στὸν Πέτρο.

— Ἀκούς, φίλε μου, λέει. Νὰ μὴν καταλαβαίνει αὐτὴ ἡ γυναίκα. Νὰ μὴ θέλει νὰ καταλάβει.

Σταμάτησε, λίγα λεπτὰ κύλησαν ἔτσι. Ὁ Πέτρος κύτταζε βιαστικὰ τὴ Βάνια. Ἦταν πάντα σκυμένη στὰ χαρτιά τῆς, ἀκίνητη. Ὁ ἄλλος κατάφερε νὰ πνίξει τίς λέξεις πού γιόμιζαν τὸ στόμα. Προσπάθησε νὰ χαμογελάσει.

— Ἄς εἶναι, εἶπε σὲ λίγο, τὴ νέα, Πέτρο:

Ὁ Πέτρος ἀνάσαινε βαθειά, ὑπῆρχαν ἀκόμα καλὲς στιγμές. Κι' ἔπρεπε τώρα νὰ τοῦ πεῖ τί ἤθελε. Ἴσως ναρχόταν ἀργότερα καὶ κάποιος πελάτης. Κι' ἦταν εὐκαιρία, ὕστερα ἀπ' τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἀλέκου. Ἀρχισε νὰ τοῦ λέει τὴν κατάσταση του. Δὲν τέλειωσε. Ὁ ἄλλος τὸν πρόλαβε.

— Καὶ θέλεις δανεικά, ἔ. Λέει κοφτὰ.

— Ναί, εἶπε ὁ Πέτρος κι' ἄρχισε νὰ ἐξηγῆι πῶς θὰ τοῦ τάδινε πίσω. Μὰ ὁ Ἀλέκος δὲν ἀκούει.

— Βάνια, λέει χωρὶς νὰ γυρίσει στὸν Πέτρο. Πάω μιὰ στιγμὴ στὰ τυπογραφεῖο.

Ἄνοιξε τὴν πόρτα κι' ἔφυγε. Ὁ Πέτρος ἔμεινε σαστισμένος, κοκκίνισε, δὲν ἤξερε τί νὰ κάνει. Μόνο ἐξακολοῦθοῦσε νὰ ἐξηγάει, νὰ λέει πῶς θὰ τὰ ἐπέστρεφε. Ἐλεγε γιὰ τὸ γράμμα πού ἔγραφε στὴ Θεσσαλονίκη, ἔλεγε... ὥσπου κατάλαβε πῶς ἦτανε γελοῖος. Ἡ πόρτα εἶχε κλείσει τόσην ὥρα. Κι' ἦρθε τότε ἡ ντροπὴ καὶ τὸν ἔκανε κατακόκκινο καὶ τοῦ ἔλεγε νὰ φύγει, νὰ φύγει γρήγορα. Γύρισε στὴ Βάνια νὰ πεῖ καληνύχτα. Μὰ ἡ φράση ἔμεινε στὸ στόμα. Ἡ γυναίκα τὸν κύτταζε μὲ τὰ μεγάλα λαδιά τῆς μάτια. Ἦταν ἕνα βλέμμα ἄκακο, γιομάτο στοργή, λυπημένη στοργή.

— Πέτρο, εἶπε κι' ἀπλωσε τὸ χέρι τῆς στὸν ὦμό του. Ἐκεῖνος εἶδε τὸ λεπτὸ ὄμορφο χέρι ν' ἀκουμπᾷ πάνω του, στάθηκε ἕνα δευτερόλεπτο, δυό. Καὶ πιά ἡ ντροπὴ δὲν τοῦ ἔλεγε νὰ φύγει. Δὲ μίλησε, περίμενε. Ἡ γυναίκα εἶπε μὲ χαμηλοὺς τόνους.

— Ἄφησε τὸν Ἀλέκο.

Καὶ σὲ λίγο.

— Θέλεις νὰ πᾶς νοσοκόμος σ' ἕνα στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο; Δὲν εἶναι τόσο ἀξιοπρεπὴς δουλειά. Θὰ ἔχεις ὅμως χωριστὸ δωματιάκι, κρεβάτι καὶ σκεπάσματα καθαρὰ. Φαί πρωτὸ—μεσημέρι—βράδυ. Ἐνα μικρὸ μισθό. Ἴσως νὰ κάνεις καὶ γραφικὴ δουλειά. Θὰ τοὺς πῶ πῶς ξέρεις γράμματα. Θέλεις;

Ἡ ἐρώτησις ἔμεινε λίγα λεπτὰ στὸν ἄερα. Ἦταν ἕνας ἤχος ἀπαλός, μελαγχολικός, γλυκός Ὁ Πέτρος δὲν κατάλαβε τὰ λόγια. Σκεφτόταν τὸν ἐνικό. Τοῦ μιλοῦσε στὸν ἐνικό. Καὶ τὸ χέρι τῆς πού ἀκουμποῦσε πάνω του. Μιά ξένη ὄμορφη γυναίκα. Τοῦ μιλοῦσε μαλακὰ στὸν ἐνικό κι' ἀκουμποῦσε πάνω του τὸ χέρι τῆς. Κάποιος ἀκόμα νοιάζοταν γιὰ κείνον. Δὲν ἦταν δόλοτελα μονάχος. Μιὰ χαρὰ ἔσκαψε τὸ πρόσωπο, τὰ μάτια λάμπανε. Τὰ χέρια του ἐγιναν νευρικά, ἐπιασαν τὸ δικό της χεράκι. Τὸ ἔσφιξε στὶς φούχτες του, τὸ φίλησε.

— Ναί, θέλω, τῆς λέει. Ἄφου τὸ λέτε σεις, θάναι καλὰ. Θέλω καὶ σὰς εὐχαριστῶ, σὰς εὐχαριστῶ πολύ,

Οἱ νευρικὲς φράσεις γιόμιζαν τὸ μπαζάκι. Ἡ γυναίκα τράβηξε τὸ χέρι τῆς. Ἡ μορφή τῆς εἶναι σφιγμένη. Γύρισε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ὁ Πέτρος, ἄσχετα, πετάχτηκε δίπλα τῆς. Πάλι μπρὸς του, πολὺ κοντὰ, τὸ ὄβλ πρόσωπο τῆς Βάνιας. Τὰ μάτια τῆς ἦτανε κλειστά. Ἐνα δάκρυο ταλαντευότανε στὶς βλεφαρίδες. Ὁ Πέτρος στάθηκε. Τὸ δάκρυ κύλησε στὰ μάγουλα.

— Κλαίτε;

Κι' ὕστερα.

— Μὲ συγχωρεῖτε πού σὰς ἐνόχλησα. Φεύγω ἀμέσως.

Σήκωσε τὰ ὕγρά τῆς μάτια.

— Ὁ ὄχι, εἶπε. Δὲ μ' ἐνοχλεῖς.

Μόνο... νά: Πόσο γρήγορα χάρηκες. Εὐτυχομένος πού εἶσαι... Πόσο γρήγορα ἐδίωξες τὴν ἀπελπισία κι' ἔφερες τὴ χαρὰ. Τί εἶναι τὰ νειᾶτα...

Χαμογέλασε καὶ σκούπισε τὰ μάτια τῆς. Τοῦ ἔδωσε τὸ χέρι.

— Πήγαινε, φίλε μου. Θὰ κανονίσω τὸ ζήτημα ἐγώ. Αὐριο ἢ μεθαύριο θὰ σὲ καλέσουν. Καὶ μὴν ἔρχεσαι ἐδῶ τ' ἀπογεύματα. Τὸ πρωτὸ δὲν εἶναι ὁ Ἀλέκος. Πέρνα καμμιά φορά νὰ μοῦ λὲς τὴ νέα σου ζωὴ.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ Πέτρος δὲν κοιμήθηκε. Ἡ ταχτοποίησίν του στὸ νοσοκομεῖο, ἡ ὄμορφη γυναίκα πού ἔκλαιγε. Ἦτανε καινούργιο καφτὸ αἷμα στὶς φλέβες του. Κυλοῦσε γρήγορα, δὲν τὸν ἄφηγε νὰ ἡσυχάσει. Τὸ πρωτὸ ἄργησε νὰ ξεμερώσει, ἡ μέρα ἄργησε νὰ βραδυάσει. Ἡ νύχτα πέρασε πάλι ἀνήσυχα. Ἦτανε πολλὲς χαρὲς καὶ πολλὲς ἀμφιβολίες. Τί θάχε νὰ κάνει μὲ τὰ χρέματα. Ἄς ἦτανε καὶ λίγα. Θάχε τὸ φαγητὸ του, θὰ τοῦ περίσσευε ὁ μισθός. Τί θάχε νὰ κάνει... Μ' ἂν δὲν κατάφερνε νὰ τὸν διορίσει; Ὅμως φαινόταν τόσο σίγουρη. Καὶ πάλι ἄργησε νὰ ξεμερώσει. Κι' ὅταν ἔξημέρωσε, σηκώθηκε, πετάχτηκε στὸ δρόμο, πήρε μερικὰ χαρούπια, καὶ ξαναγύρισε στὸ ξενοδοχεῖο.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΣΤΑΣ Κ. ΔΗΜΑΣ

ΤΑ ΠΑΝΙΑ ΤΟΥ ΘΗΣΕΑ

Διήγημα τοῦ Δ. Α. ΚΑΤΖΟΥΡΟΥ

Προψές τὸν θάψανε τὸν γέρω—Νικόλα....
Ναί ! Προψές τὸν κουκλώσανε σ' ἓνα κρῦο κι' ἀπό-
μερο μνημούρι κατ' ἄντικρυ τὸ γυιλό... Κι' ὅμως
μέχρι προψές πάλαινε ἀντροίκα μὲ τὴ λεβεντοπνίχτρα
τὴ φαρμακωμένη θάλασσα !

Πάλαινε μὲ τοὺς ἀέρηδες, μὲ τὴ κασιφάρα, μὲ
τ' ἀστροπελέκια καὶ μὲ τὴ νύχτα. Καὶ τὸ μπάλο
του εἶτανε χωρὶς μάνητες καὶ βλαστήμιες .. Διαφέν-
τευε τὰ λογῆς—λογῆς πλεούμενα καὶ τὰ πηλαλοῦσε
μὲ σιγουριά, μῆτε μὲ μπουσούλες, μῆτε μὲ ἔζάντες,
μά, πάντα, ἀλάθευτα καὶ ντρέτα.. Γιατὶ ἡ στράτα
τους ἡ ἀχάρακτη εἶτανε ἐκειδᾶ στὴ γωνιά, στὸ
Κακόρεμμα—ὄνομα καὶ πρᾶμα—στὸ χωριὸ τοῦ Γέ-
ρω—Νικόλα.

Οὔτε σωστά δυὸ μίλια ἀποῦντο στὴ θάλασσα
πάνω σὲ γλυστερὰ κι' ἀπότομα ξερόβραχα, ξεφύρω
ξε—ποιδὸς τὸ ξέρει πότε ;— ὁ φάρος τῆς Γκαμήλας
2 ὀργές ὁ ἀψηλότερος βράχος καὶ δέκα πάνωθ' του
ὁ πέτρινος φάρος μὲ τὸ γυάλινο πύργο, τὴ μολυβένια
σκέπη του καὶ τὴ μαλαματένια ψυχὴ του, τὸ Γέ-
ρω—Νικόλα τὸ φανοφύλακα.

Φαμελίτης, φτωχὸς μὰ τίμιος, ξεμοναχιάστηκε
θεληματικὰ πάνω στὸ ξερόβραχο, γιὰ νὰ ζήσῃ τὴ
Μάρτα τὴ μπιστεμένη του γυναίκα καὶ τὸ μονάκρι-
βό του τ' ἀγόρι τὸ Γιωργιὸ πού τοῦ χάρισε ὁ μεγαλο-
δύναμος στὰ στερνά του. Δεκαπεντάχρονο παιδί, μὲ
λιοψημένο κορμὶ καὶ γερὰ μούσκουλα, γέννημα καὶ
θρέμα τῆς ἀρμύρας τοῦ Κακορεμματιώτικου γυαλοῦ
εἶτανε τὸ κομάρι κι' ἡ ἀπαντοχὴ τοῦ Γέρω—Νικό-
λα. Καὶ κάθε φορὰ πού πρόβερνε πρὸς τὴ Γκαμή-
λα, μέσα στὴν «Ἁγιά Τριάδα» τὴν ἀπρογάλαξη φε-
λούκα του—μόνος του τὴν εἶχε σκαρώσει— ψά-
χνοντας γιὰ θαλάμια χταποδιῶν καὶ κάβουρομάνες,
ἡ καρδιά τοῦ πατέρα του τουμπάριζε ἀγαρμπα μέσα
στὰ δασιὰ στήθια του, μπᾶς καὶ στραβοπατήσῃ ἔ-
τσι καθὼς πήδαγε ἀπὸ βράχο σὲ βράχο, γιὰ διαν
σκαρφάλωνε στὰ θεμέλια τοῦ Φάρου γιὰ νὰ κουρσέ-
ψῃ θαλασσοφωλιές. Κι' αὐτὴ του ἡ ἀγωνία κράταγε
ὄλες τὶς ὥρες, ὥσπου νὰ δῆ τὴ φελούκα νὰ χάνεται
πίσω ἀπ' τὰ βράχια, μπροστά στὸ λιμανάκι στὸ Κακό-
ρεμμα. Δὲν εἶτανε δᾶ καὶ ντὶπ ξεμοναχιασμένος. Δυὸ
μίλια τότε χωρίζανε ἀπ' τ' ἀγαπημένα του πρόσωπα.
Κι' ἔφτανε ν' ἀπολύσῃ τὸν Ταχυδρόμο του γιὰ νὰ
φτάσῃ τὸ Γιωργιὸ σὲ κάνα κάρτο μὲ τὴ φτερωτὴ
του φελούκα, κομίζοντάς του ὅ,τι τοῦ παράγγελε.
Ἐνα θαλασσοπούλι πούχε μερέψει—ἀναθρεμένο ἀπὸ
μικρὸ κοντά του—ἐχτελοῦσε ταχτικὰ δρομολόγια
Γκαμήλα-Κακόρεμμα καὶ τ' ἀνάστροφα μὲ παραγγελ-
λιὰ δεμένη σφιχτὰ μὲ χρωματιστὴ κορδέλλα στὰ πορ-
τακαλιὰ ποδαράκια του, πότε στὸ ξερβὶ πότε στὸ
δεξί. Μ' αὐτὸ τὸ 'κανε—νὰ ξεηούμαστε—ὅσο πιὸ
ἀριὰ μπόρειε καὶ μόνο σὰν ἔδλεπε τὸ γυιλό νὰ
στραφτουλίξῃ σὰ λαδένιος καθρέφτης, ὅπως κείνη
τὴ μέρα πού παράγγειλε τοῦ Γιωργιοῦ νὰ φέρῃ τὸ
ντενεκὲ μὲ τὸ πετρόλαδο γιὰ νὰ τῷχη ρεζέρβα γιὰ
τὴν κακοκεριά πού διάβασε πέρα—πέρα στὸ θολὸν

δρίζοντα. Κι' ὁ Γιωργιὸς σβέλτος καὶ γιομάτος χα-
ρὰ, σιγουράριζε σὲ λίγο τὴν «Ἁγιά—Τριάδα» μὲ
μονὸ κάρτο καὶ τοιμάστηκε νὰ πηδήξῃ ὄξω βιαστών-
τας τὸ πετρόλαδο γερὰ στὴν ἀμασκάλη του. Σάλτα-
ρε πρὸς τὰ κατσάβραχα θωρώντας ψηλὰ στὸ πύργο
μπᾶς καὶ δῆ τὸν πατέρα του. Μὰ ἡ Γκαμήλα δὲ σή-
κωνε ἀπροσεξιάς. Μὲ τὸ σάλτο πάτησε στὰ πράσινα
φύκια τῆς καὶ τὰ σκέλια του ἀνοίξανε σωστός δια-
βήτης. Τέξαρε ὁ μονὸς κάρτος τῆς φελούκας γιὰ μιὰ
μόνο στιγμὴ κι' ὕστερα σὰ λάστιχο μαζεῦθηκε καὶ
τὸν σφεντούρισε πᾶ στὰ ξερόβραχα ἀγκαλιὰ μὲ τὸν
τενεκὲ τοῦ πετρόλαδου. Μισὸς ξηρὰ, μισὸς θάλασσα,
τὰ μπρούμυτα ἀναίσθητος, κοίτονταν ὥσπου νὰ ξε-
μπουκάρῃ ὁ Γέρω—Νικόλας ἀπὸ τὸ Φάρο, φροικών-
τας τὴ σαστισμένη κραυγὴ του... Τὸν ἀπίθωσε στὴ
βάρκα καὶ τράβηξε μὲ βαρειά—καρδιά γιὰ τὸ κακό-
ρεμμα, κάνοντας φτερὰ τὰ ξυλόκουπά τῆς, ἴδια σὰν
τοῦ ταχυδρόμου, πού θλιμμένος πέταγε ὀλοτρογούρα
στὸν βαρισμένο φίλο του, σὰν νᾶθελε νὰ τὸν ἀρ-
πάξῃ στὰ ἀδύναμα νυχάκια του, γιὰ νὰ φτάξῃ γληγο-
ρότερα στὸ χωριό.

Δὲ μίλησε ὁ Γιωργιὸς μέχρι τὴ νύχτα μὰ οὔτε
καὶ τὰ μαβιά τ' ἔματια ἀνοίξανε. Τὸν εἶδε κι' ὁ Λι-
μενικὸς Γιατρός, ξωπίτηδες φρασμένος ἀπὸ τὴν
Πολιτεία καὶ κουνώντας τὸ σοφό του κεφάλι μίλησε
ντόμπρα στὸ γέρω Νικόλα «Ἄν πέσῃ ὁ πυρετὸς μέ-
χρι τὸ πρωί. . . σώθηκε. Ἄλλοιῶς. . . » Κι' ἡ νύ-
χτα σκέπασε βαρειά τὸ Κακόρεμμα, τὴ θάλασσα, τὸ
Φάρο καὶ τὴν καρδιά τῶν γονιῶν του, πού καθι-
σμένοι σιμὰ του τοῦ δροσιζάνε τὸ φλογισμένο κούτε-
λο μὲ μαῦρο ὀλομέταξο μαντηλάκι βουτηγμένο σὲ κα-
θάρια κολώνια.

Σάφνου ἓνα ἄγριο φουστὸ συνέφερε τὸ Γέρω—
Νικόλα ἀπ' τοὺς πικροὺς λογισμοὺς του. «Ὁ Φάρος
... Μάρτα . . . ὁ Φάρος»... Σὰν σίφο νὰς πιὸ ἄγριο
ἀπ' τὴ φουρτούνα τοῦ γυαλοῦ σαλτάρισε στὴν Ἁγιά
Τριάδα. . . Κι' ὁ Φάρος τῆς Γκαμήλας φώτισε
ὕστερα ἀπὸ πολλήωρα τὰ ματωμένα κατσάβραχα
καὶ τοῦ σκοτεινοῦ πελάου τὴν ἀχάρακτη στράτα γιὰ
τὰ λογῆς—λογῆς πλεούμενα. . .

Ἡ Μάρτα σκυμένη μπροστά στ' ἄγιο εἰκόνη-
σμα τῆς Μεγαλόχαρης παρακάλαγε βουβὰ γιὰ κάποιον
θᾶμα. Γαντζωμένος στὰ σίδερα τοῦ κρεβατιοῦ ὁ
τοχυδρόμος—τὸ θαλασσοπούλι—γουργούριζε σιγαλά,
σὰν νᾶλεγε κι' αὐτὸ μιὰ προσευχὴ στὸ Θεὸ του ἢ
σὰ νᾶκλαιγε.

Καὶ τὸ θᾶμα γίνηκε ! , Ἄνοιξ' ὁ Γιωργιὸς τὰ
μαβιά του μάτια κι' ἀπορεμένο—στοράφηκε στὴ μάνα
του, πού παλαβωμένη ἀπὸ τῆς χαρᾶς τὴ ζαλάδα
χούμηξε νὰ τότε πνίξῃ στῶν φιλιῶν τῆς τὸ χεῖμαρρο.
Καὶ σὰ χόρτασε, ἄρπαξε χαρτὶ καὶ κοντύλι, χάραξε
τὴ λέξι «σώθηκε», τῶδεσε πρόχειρα στὸ καλαμένιο
ποδιάρικι τοῦ Ταχυδρόμου μ' ὅτι βρέθηκε κείνη δὴ
τὴ στιγμὴ ὀμπρὸς τῆς καὶ τὸν ἀμόλυσε ἀπὸ τὸ παρα-
θύρι, μέσα στῆς νύχτας τ' ἄγριοκαίρι....

Τὸν ἄρπαξε ὁ Γέρω—Νικόλας μὲ λαχτᾶρα στὰ

Η ΜΕΤΡΙΚΗ ΣΥΝΙΖΗΣΗ

Μελέτη ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

(Γιὰ ὄσους ἀγαποῦν καὶ παρακο-
λουθοῦν τὴν καθιερωμένη, παλιὰ ποι-
ηση, γράφονται τὰ παρακάτω. Οἱ
ἐραστές τῆς μοντέρνας καὶ σουρρεα-
λιστικῆς ποίησης, ἄς ἀλλάξουν σε-
λίδα...)

Ἡ χασμωδία καὶ ὁ πλατειασμός, ἡ παράθεση δηλαδὴ μαζε-
μένων ὁμοίων ἢ ἀνόμοιων φωνηέν-
των, ἀδυνατίζουν τὸ ποίημα, πού
πρέπει πάντα ὁ στίχος του νὰ εἶναι
σφιχτοδεμένος, ὅσο πέρνει περισσό-
τερο.

Γι' αὐτὸ οἱ πιδόκιμοι ἀπὸ τοὺς
ποιητές μας προσπαθοῦν ὅσο μπο-
ροῦν νὰ ἀποφεύγουν τὶς χασμωδίες
καὶ τοὺς πλατειασμούς, κι' αὐτὸ
γίνεται μὲ τὴν **ἐκθλιψη** καὶ τὴ
συνίζηση. Ἀποφεύγουν δηλαδὴ
τὸ ἀράδιασμα φωνηεντικῶν συλλα-
βῶν δυὸ ἢ καὶ τριῶν συνεχόμενων
καὶ τὸ μέτρομα τῶν φωνηέντων
αὐτῶν σὲ ξεχωριστὰ συλλαβές.
Στίχοι π. χ. ὅπως αὐτοὶ οἱ 15 σὺλ-
λαβοί:

—Ὅλα τὰ—ἀνθη τὰ γεννᾶ—ἡ
γῆ—αὐτὴ καὶ μόνο (1) (Ἀχ. Παρά-
σχος).

—Μπορεῖ—ἡ τιμ—ότη του ποτὲ

(1) Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμε-
σα στὰ φωνήεντα ἐπισημαίνει τὴ χασ-
μωδία. Ἀντίθετα ἡ ἔλλειψη γραμμῆς
σημαίνει πὸς γίνεται συνίζηση.

χέρια του τὰ τρεμάμενα, ἔλυσε μὲ
φοῦρια τὸ δέσιμο, κι' ὅπως ἔκανε
νὰ χουφτιάσει τὸ χαοτὶ πρόλαβε ὁ
Γαρμπῆς καὶ τὸ γάντζωσε στὰ
κροῦα του τὰ νύχια καὶ τῶριξε πέ-
ρα μακρὰ στὰ μανιασμένα κύμα-
τα.

Κι' αὐτὸς ἀπόμεινε θωρόντας
μὰ στὸ πέλαγος καὶ μὴ τὸ μαῦρο
μεταξωτὸ μαντηλάκι πού μύριζε κο-
λώνια. Σὰ μαχαίρι μῆχητρε στὸ
μναλὸ του ἡ σκέψι γιὰ τὸ θλιβερὸ
μαντῶτο. Κι' ἀνηφώντας τῆς θά-
λασσας τῆς λεβεντοπνίχτρας τὴ μά-
νητα πήδηξε στὴν «Ἁγιά Τριάδα»
κι' ἀμόλυσε τὸν κάβο...

Προφῆς τὸν θάψανε τὸ Γέρω-Νι-
κόλα... Ναὶ προφῆς τὸν κουκου-
λώσανε σ' ἓνα κροῦο κι' ἀπόμερο
μνημούρι

νὰ—εἶναι τόση; (Μ. Ἀργυρόπουλος)

Ἡ οἱ 13 σὺλλαβοί στίχοι:

—Ἐμπῆκα—ὦ Παναγι—ώτατε
θε-έ μου.

—Ἄντρεϊ-ο — ὄγι-έστατο—οὔτε
μποροῦσα (Δ. Κόκκος)

μᾶς φαίνονται σήμερα ἀνυπόφοροι
καὶ δείχνουν μεγάλη τεχνικὴ ἀδυνα-
μία.

Καὶ γιὰ ν' ἀποφύγουν αὐτὲς τὶς
χασμωδίες καὶ πλαδαρότητες, χα-
ρακτηριστικὸ τῶν παλαιότερων ποι-
ητῶν ἢ τῶν ἀδέξιων στιχοπλόκων,
οἱ νεώτεροι ποιητές, ἐξὸν ἀπὸ τὴν
ἀπαραίτητη «ἐκθλιψη» μεταχειρί-
ζονται συχνὰ καὶ ἀλεπάλληλα τὴ
«συνίζηση», τὴν συμπροφορὰ δηλα-
δὴ τῶν φωνηέντων, πού μεταπλάσ-
σει τὸ στίχο καὶ τοῦ δίνει μιὰ λι-
γεράδα καὶ μιὰ ξεχωρὴ ὁμορφιά.

Ἀπὸ τὸ Σολωμὸ πρῶτο, ἐχρησι-
μοποιήθηκε συστηματικὰ καὶ μὲ
ἀπλοχεριά ἢ συνίζηση, γιὰ τὴ συ-
στηματικὰ ὁ Σολωμὸς ἀπόφευγε
τὴν κακοφωνία τῆς χασμωδίας.

Ὁ ἴδιος σημειώνει ὕστερ' ἀπὸ
τὸν Ἕμνο, τοῦτα τὰ σχετικὰ:

—Κάθε συλλαβὴ εἶναι ἓνα πό-
δι... Τὸ φωνήεν μὲ τὸ ὁποῖον τελει-
ώνει ἢ λέξη, χάνεται εἰς τὸ φωνήεν
μὲ τὸ ὁποῖον ἡ ἀκόλουθη ἀρχινᾶ,
ὅμως τὸ προφέρω ἐπειδὴ μὲ συμ-
βουλεύει ἡ τέχνη τῆς ἀληθινῆς ἀρ-
μονίας. Τὸ—ία (βία), τὸ — εἶ
(ρέει), τὸ — ἄη (Μάη) καὶ τὰ ἐξῆς,
ὅταν δὲν εἶναι εἰς τὸ τέλος τοῦ στί-
χου, δὲν κάνουν παρὰ μιὰ συλλαβὴ».

Οἱ παρακάτω στίχοι τοῦ Σολωμοῦ
πρέπει νὰ διαβαστοῦν ὅλοι μὲ συνί-
ζηση ἢ τὴν πρεπούμενη ἐκθλιψη:

—Ἐκοίτα καὶ ἦτανε μακριὰ
—Τρία ἀστροπελέκια ἐπέσανε

—Ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν ἔρωτα
(8 σὺλλαβος)

—Ἐγὼ εἶμαι Ἄλφα, Ὁμέγα
ἐγώ. (πρόφερε: (Ἐγὼ μ' Ἄλφ'
Ὁμεγ' ἐγώ...))

—Μνήσθητι Κύριε! εἶναι κοντά.
Μνήσθητι Κύριε ἐφάνη (15 σὺλλα-
βος).

—Καλοὶ ἀκίνητοι οἱ Ἅγιοι,
καθὼς καὶ οἱ τάφοι (11 σὺλλαβος).

Ὅπως βλέπετε ἡ συνίζηση γίνε-
ται καὶ μὲ τὰ ἄτονα καὶ μὲ τὰ το-
γούμενα φωνήεντα κι' ὅταν ὁ τόνος

πέφτει στὴν πρώτη ἢ δευτέρη φω-
νηεντικὴ συλλαβὴ, ἀδιάφορο.

Οὔτε ἐμποδίζει τὴ συνίζηση κα-
νενα σημεῖο στίξης: **τελεία, κόμ-
μα, ἐρωτηματικὸ ἢ θαυμαστι-
κό,** ὅπως θέλησε κάποιος νὰ νομο-
θετήσῃ (2)

Ὅταν λοιπὸν τὰ δυὸ συνεχόμε-
να ἢ καὶ τὰ τρία, καμμιά φορά
καὶ τὰ τέσσερα!—φωνήεντα, πότε
βρισκόμενα σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ
λέξη, πότε στὸ τέλος τῆς μιᾶς καὶ
στὴν ἀρχὴ τῆς ἄλλης, συμπροφέ-
ρονται καὶ μετριοῦνται σὰ νὰ εἶναι
μιὰ συλλαβὴ—ἓνα πόδι—στὸ στί-
χο, ἀποτελοῦνε τὴ λεγόμενη **με-
τρικὴ συνίζηση** καὶ ποτὲ σὲ καμ-
μιὰ περίπτωση δὲ μπορεῖ νὰ θεω-
ρηθῇ ἐλάττωμα. Ἀντίθετα, εἶναι
ἓνα προσεχτικὸ ψιλοδοῦλεμα τοῦ
στίχου, στὰ ποιήματα βέβαια τῆς
καθιερωμένης τεχνοτροπίας τοῦ το-
νισμοῦ καὶ συλλαβισμοῦ καὶ ὄχι
στὰ σουρρεαλιστικὰ λεγόμενα ποιή-
ματα, πού οὔτε οἱ τόνοι, μήτε οἱ
συλλαβές λαβαίνονται ὑπ' ὄψη
καὶ ὅπως κι' ἂν τὰ διαβάσει κα-
νεὶς δὲν ἔχουν κανένα ρυθμὸ, γιὰ τὴ
οἱ στίχοι τους, εἶναι αὐθαίρετα καὶ
δίχως καμμιά ἐσωτερικὴ ἢ ἐξωτερι-
κὴ ἀνάγκη κομματιασμένοι καὶ ἀ-
φύσικα στραγγαλισμένοι.

Ἔτσι ἡ μετρικὴ συνίζηση ὅσο
συχνὴ καὶ ἀλεπάλληλη κι' ἂν εἶ-
ναι, δίνει ζωντάνια καὶ ἀδρὸ τόνο
στὸ στίχο καὶ κάνει τὸ περπάτημά
του γοητευτικώτερο, π. χ.:

—Δὲν ἀκούεται οὔτε ἓνα κύμα
(Σολωμὸς).

—Δὲν ἀντιφέγγει οὔτε ἡ ψυχὴ
κι' ὁ Ἰησοῦς μὲ ἀνατριχίλα.

(Μ. Σιγούρος)

—Ὁ φωλιές! ὦ ἀηδόνια! Πᾶνε..
(Παλαμᾶς)

—Κι' ὁ λαὸς νὰ ἰδεῖ πὸς ἡ θυσία
πού καρτεροῦσε (Α. Σικελιανός)

—Ἀπόψε ἡ γῆ σου εἶναι ὁ
μορφη Θεέ μου, ὀλη πέρα ὡς πέ-
ρα. (Α. Πορφυράς) κλπ.

Τὴ μετρικὴ συνίζηση τὴ με-
ταχειρίζονται συχνότερα ὁ Σολωμὸς,

(2) Ε. Χιονίδη: Γύρω ἀπὸ τὴ σει-
χογραφικὴ «Ἑλλην. Δημοσιουργία» τεύχος
53 τοῦ 1950. Καὶ ἄντικρούει. Γ. Σκα-
ταλάς: Στιχογραφικὴ «Ν. Νουμᾶς» τεύ-
χος 5 τοῦ 1950.

δ Παλαμᾶς, ὁ Σικελιανός, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποιητές, ἀξιοὶ τεχνίτες.

Ἄς παρατηρήσωμε ἀκόμη ὅτι ἡ συνίζηση αὐτὴ πότε γίνεται καὶ πότε δὲ γίνεται καὶ πολλὰς φορὰς στὸν ἴδιο στίχο, γιὰ τὴν αὐτὴ λέξη, γίνεται καὶ δὲ γίνεται! π. χ.

—Σὲ γενε-ές γενεῶν παντοῦ, σὲ αἰῶνες αἰ-ῶνων πάντα (Παλαμᾶς)

—Τραγοῦδι τῶν ἡρώων! ἐμπρὸς τραγοῦδι τῶν ἡρώ-ων (Παλαμᾶς)

(Στό: γενεές, δὲ γίνεται, στό: γενεῶν, γίνεται συνίζηση.

Στό: αἰῶνες, γίνεται, στό: αἰῶνων, δὲ γίνεται.

Στὸ πρῶτο: ἡρώων, γίνεται, στὸ δεύτερο δὲ γίνεται, γιὰτὶ καὶ δὲ μπορεῖ νὰ γίνει συνίζηση, ἀφοῦ ἡ τελευταία λέξη τοῦ Ἰσούλλαβου στίχου πρέπει νὰ εἶναι παροξύτονη).

Ἡ λέξη: αἰῶνες, δίχως συνίζηση πρέπει νὰ διαβαστεῖ καὶ στοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ Παλαμᾶ, τοὺς Ἰσούλλαβους.

—Δροσιὰ γιὰ σένα κ' ὕμνος μου σ' αἰ-ῶνες τῶν αἰ-ῶνων.

—Σκουριάζουν τ' ἄρματ' οἱ πόλεμ' ἀλλάζουν οἱ αἰ-ῶνες.

(Ἐδῶ καὶ οἱ τρεῖς φωνηεντικὲς συλλαβές: οἱ—αι—ω, μετριοῦνται χωριστὰ καὶ κάνουν χτυπητὴ χασμῶδια).

Τὸ ἴδιο καὶ στοὺς παρακάτω στίχους ἀπὸ τὸ «Δωδεκάλογο» τοῦ Παλαμᾶ, ἢ αὐτὴ λέξη κοντά-κοντά, πότε προφέρεται μὲ συνίζηση, πότε ὄχι, ὅπως:

—Ὡ να-οί, προφήτες, εἰδῶλα. εἰδῶλα, προφήτες. ναοί.

—Ἔτσι τὸ ποθεῖς λα—έ κι' ἔτσι λαὲ τὸ προσκυνᾶς...

Αὐτὸ δείχνει πῶς κανένας πάγιος κανόνας δὲν ἐπικρατεῖ, γιὰτὶ βέβαια δὲν μποροῦν νὰ τεθοῦν ὑπερβολικοὶ ἢ ἀνυπερβλητοὶ περιορισμοὶ στὶς ἐμπνεύσεις τῶν ποιητῶν.

Ὁ Σολωμὸς θέλοντας ν' ἀποφύγει τὸ διαφορισμὸ αὐτὸ τῆς συνίζησης, ἐπροσπάθησε στὴν τελευταία του ποιητικὴ δημιουργία, τῆς Κερκυραϊκῆς περιόδου, νὰ περιορίσει στὸ ἐλάχιστο τόσο τίς χασμῶδιες, ὅσο καὶ τίς συνιζήσεις, ἐναλλάσσοντας πάντα ἀπλὰ καὶ ρυθμικὰ στὶς συλλαβὲς τῶν στίχων του, τὰ «φωνήεντα» μὲ τὰ «σύμφωνα» χρησιμοποιώντας περισσότερο τὴν «ἐκθλιψη».

Καταλαβαίνει ὅμως κανεὶς τὶ τεράστιος μῶχος χρειάζεται γιὰ

μιὰ τέτοια ἐπεξεργασία τῶν στίχων, ὅσο νὰ φτάσουν στὴν τελειότητα αὐτῆ; Τὰ ἄπειρα διορθώματα τῶν στίχων τοῦ Σολωμοῦ, τὸ δείχνουν.

* *

Ἄλλες φορὰς πάλι οἱ ποιητές μας, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴ χασμῶδια, τό: αἶμα, τὸ κάνουν: γαῖμα καὶ τὸν: ἥλιο, τὸν κάνουν: γήλιο (ἢ καὶ: νήλιο!) ἔτσι π. χ.

—Νὰ τὸ φεγγάρι τ' ἄργυρὲ καὶ νὰ ὁ χρυσὸς ὁ γήλιος (Παλαμᾶς)

—Νὰ τὸ ποτίσωμε ὅλο μας τὸ γαῖμα (Σικελιανός)

—Ποῦ ἀπὸ τὸ γαῖμα τῆς καρδιάς (Γρουπάρης) κλπ.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγον στὴν αἰτιατικὴ τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τῶν ἐπιθέτων βάζουν καταληχτικό: Ν, ὅταν ἡ ἐπόμενη λέξη ἀρχίζει ἀπὸ φωνήεντο, π. χ.

—Καθαρότατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε (Σολωμὸς)

—Μὲ μικρὸν ἴσκιον ἄγνωρον, ἐπαιζε ἢ πεταλοῦδα (Σολωμὸς)

—Μὲς στὴ φριχτὴν ὄσμην ὁποῦ διαβαίνω (Σικελιανός)

—Στό: γῆν, ὄχι σωστὰ ὅμως, ἀντί: Ν, βάζουν: Σ, στὴν αἰτιατικῇ, ὅπως:

—Τριάντα χρόνια μὲς στὴ γῆΣ, λέει ὁ Μ. Μαλακᾶσης στὸν «Τάκη-Πλούμα» γιὰ νὰ ὁμοιοκαταληχτήσει μὲ τό: ζῶης, τοῦ παραπάνου στίχου.

Μὰ καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἀνάγκη ὁμοιοκαταληξίας π. χ.

—Εἰμ' ἢ σκάλα ποῦ ἀρχίζει ἀπ' τὴ γῆΣ (Παλαμᾶς)

Μὰ καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τῆς, χωρὶς λόγο, γίνεται πάλι: γῆΣ!

—Ποῦ τὸ σκοτάδι ἢ γῆΣ φορεῖ (Ἄργ. Ἐφταλιώτης)

—Μὲ τίναξε μιὰ μαύρη γῆΣ (Παλαμᾶς)

Ἔτσι λαθεμένα καὶ στὴν ὀνομαστικῇ τοῦ: μιὰ, μπαίνει καταληχτικό: Ν, ὅπως καὶ στὴν αἰτιατικῇ, π. χ.

ΜιὰΝ ἡσυχία βασίλεψε (Σικελιανός)

—Μιὰν ἀλάθευτη ὀρμή... τ' ἀναδεύει (Παλαμᾶς)

Καὶ στὰ οὐδέτερα πάλι βάζουν καταληχτικό: Ν, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴ χασμῶδια μὲ τὸ ἐπόμενο φωνήεντο, μὰ εἶναι κι' αὐτὸ ἓνα γραμματικὸ λάθος, ποῦ τὸ μετοχειρίζεται ὁ Σικελιανὸς πολὺ φορτικὰ, ὅπως:

—Χτυπώντας το μὲ τό' να χέρι, μὲ τ' ἄλλοΝ ἔσυρε μὲ βία

—Θαμπὸ πᾶνω στὸ θεῖοΝ ἐτοῦ-τὸ χῶμα.

—Τὸ λυγερόΝ ἀγέρι, ἐσήμαινε αἰθερόηχοΝ κ.λ.π.

Τὸ ἴδιο λέει, ὁ ἴδιος:

—ΠέλασΟΝ ὀλοπόρφυρο. ΜέτωποΝ ἐλόδροσο. ἸδιοΝ ὄνειρο.

ΡόδινοΝ ἄλογο (!) κ.λ. κ.λ.

Μὰ καὶ ἄλλοι ποιητὲς δὲν τὸ ἀποφεύγουν αὐτὸ τό: Ν, ὅπως:

—Ἄποῦ τ' ἄστροΝ ὀποῦ χύνει (Σολωμὸς)

—Λευκὸ ὄνειροΝ ἢ πλάση (Κ. Χατζόπουλος)

—ἘραῖοΝ ἀγόρι σπλάχνο μου (Παλαμᾶς)

—Ἐνα ΠανέμνοστοΝ ἀγόρι (Μ. Μαλακᾶσης)

—Τ' ἄγγον ἄνθινοΝ αἶμα (Λ. Πορφύρας) κ. λ. π.

Μπορεῖ νὰ εἶναι κοινὴ (ὅπως καὶ στὰ δημοτικὰ τραγοῦδια) ἢ προσθήκη αὐτῆ τοῦ Ν στὰ οὐδέτερα μὰ εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ ποῦμε καὶ: τὸ σπαθίΝ, μαχαίριΝ, πηροῦνιΝ κ.λ.π. ὅπως ὁ Φτωχοπρόδρομος καὶ ἡ δική μου τοῦλάχιστο, γραμματικὴ καὶ αἰσθητικῇ, τὸ ἀποκρούει.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Τρύπησέ μου τὸ στήθος ἀκόμα.
Μὴ δειλιάσης. Βαθειά, πιὸ βαθειά.
Μὲ τὸ μαῦρο σου γύπα, τὸ στόμα
ξέσχισέ μου τὴν πλάνα καρδιά.

Τὴν καρδιά ποῦχε τόσα τολμήσει,
τοὺς παλμοὺς νὰ χτυπήσῃ τῆς γῆς
κι' εἶχε γίνει ἀστεῖρευτὴ βρῦση,
Ξέσχισέ τὴν' καὶ μὴ φοβηθῆς.

Ἡ φωτιά ποῦχω κλέψει μὲ καίει
καὶ τὸ ὕψος μοῦ φέρνει καημό·
Κι' ὁ Δίας βρυχᾶται καὶ λέει:
Τέτοιο θέλω γιὰ σὲ παιδεμό....

ΓΙΩΡΓΗΣ Π. ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗΣ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΣΤΕΦ. ΜΑΡΤΖΩΚΗ ΚΑΙ Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ*

....Τὸ ἔργο τοῦ Μαρτζῶνη δὲν εἶναι μακρὸν, κι' εἶνε ἀνομοιομερὲς καὶ περιέχει κι' ἀγαθὰ, μὰ κι' ἀδιάφορα στοιχεῖα. Ἀπ' αὐτό, τὰ «Σονέττα» του ἐξέδωσαν ὁ Λεγκράν κι' ὁ Περγὼ στὸ Παρίσι «τιμῆς ἔνεκεν» τὸ 1900—κι' ὑπερηφανευότανε γι'αὐτὸ ὁ ποιητής. Τὸ 1902 ἐξεδόθησαν εἰς τόμον τῆς βιβλιοθήκης Μαρασλῆ ὅλα τὰ μέχρι τότε ὑπάρχοντα ποιήματά του. Τὸ 1925 ὁ γιὸς του Καῖσαρ ἐξέδωσε τ' «Ἀπαντά» του. Πολύ, ὅμως, ἀμφιβάλλουμε ἂν εἶν' αὐτὰ τὰ πραγματικὰ Ἀπαντά του. Ἐμεῖς, ψάχνοντας σὲ διάφορα περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς του, βρήκαμε δίχως μεγάλη προσπάθεια τρία ποιήματά του τὰ ὁποῖα δὲν περιλαμβάνονται στὸν ἐκδοθέντα τόμο ἀπὸ τὸ γιὸ του, κι' ἓνα τέταρτο ποὺ ὁ ἴδιος λέει πὼς τυπώθηκε στὴν «Ἀκρόπολη», μὰ, δὲν ψάξαμε νὰ τὸ βροῦμε. Τὰ τρία αὐτὰ εἶναι: τὸ «Δὲν γνωρίζεις τὴ ζιτῶ», δημοσιευμένο στὶς «Μοῦσες» τῆς Ζάκυνθος, τὸ «Ἡ δίκη τοῦ Χριστοῦ», στὸ περιοδικὸ «Καλλιτέχνης», καὶ στὸ ἴδιο, ἓνα τριστίχο μὲ τὸν τίτλο: «Στὸν Παπαδιαμάντη». Ἴσως κάποιος νὰ πρέπει νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ κάποιο συμπλήρωμα στ' «Ἀπαντά» του.

Ἐπιτόσο, τὸ ἔργο αὐτό, ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό του στάθηκε «σημεῖον ἀντιλεγόμενον» γιὰ τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους τῆς ἐποχῆς του. Ὁ ἴδιος ὁ ποιητής γιὰ τὸ ἔργο του ἔγραφε: «Τὴν ἐποχὴ ποὺ εἶχα ἀρχίσει νὰ γράφω μεσουρανοῦσε ἡ ποίησις τοῦ Παράσχου.... Ἡ σκέψις μου ἦτο ν' ἀποφύγω κάθε μίμησι καὶ νὰ παρουσιάσω μὲ τὸν ἀπλούστερο τρόπο τὸν ἑαυτὸ μου. Ἐνόμιζα, ὅτι μὲ τὰ ποιήματά μου αὐτὰ ἔκανα μιὰ διαμαρτυρία ἐναντίον τῆς ἐποχῆς μου, ἐναντίον ὄλων ἐκείνων ποὺ εἶχαν ἓνα ΕΓΩ νὰ παρουσιάσουν καὶ τὸ ἐπνιγαν μέσα στὴ μίμησι. .. Εἶχαν μείνει ἐκκλητικοὶ γιὰτὶ ἔβλεπαν κάτι τι νέο, ποὺ εἰσχωροῦσε μέσα στὴν ψυχὴ τους, κάτι ποὺ ἠμποροῦσε καλλίτερα ν' ἀφορμειωθῆ στὸ αἷμά τους... Ἐκεῖνο ποὺ δὲν κατάφερε νὰ χωνέψει εἶνε ὁ συμβολισμὸς στὴν ποίηση. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, μ' ἀρχηγὸ τὸν Παλαμᾶ καὶ ψυχὴ τὸν Βασιλικὸ (Κ. Χατζόπουλο), ἀρχίζει ὁ συμβολισμὸς στὴν ποίηση, ἀπ' τὶς στίλλες τοῦ περιοδικοῦ «Τέχνη». «Δὲν κατώρθωσα νὰ καταλάβω αὐτὸ τὸν εὐλογημένον συμβολισμό—γράφει—καὶ γιὰ τοῦτο δὲν εἶχα λάβει μέρος.

Ἐπὶ αὐτῆς μιὰ μερίδα κριτικογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποὺ μιλάει ἐνθουσιασμένα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Μαρτζῶκη. Ὁ Γ. Πάπ στὴν ἐφημερίδα του, λέει πὼς ὁ Μαρτζῶκης εἶταν «ἐκ τῶν μεγίστων δημιουργῶν τῆς ἐν τῇ νεολληνικῇ ποίησει, βαθύς, δυνατός, καθολικός, αἰσθημάτων μυχαιατάτος». Στὸ «Νουμᾶ», ὁ Λ. Κουκούλας κρίνει τὸ ἔργο του μ' ἐμ-

βοίθεια, ἀλλὰ καὶ μὲ σεβασμὸ καὶ κατανόηση. Τὸν λέει ἀτιμιστή, γιὰτὶ κάθε τραγοῦδι—λέει—εἶνε κομμάτι ἀπ' τὴ ζωὴ του». Ὡστόσο δὲν εἶνε πεισιμιστής. Ἄν καὶ θαύμαζε κι' ἐπηρεαζόταν ἀπ' τὸν Λεοπάρντι, τὸν Καρντούτσι, τὸν Φώσκολο κ. ἄ., ἔχει ἀτομικὸν χαρακτήρα. Ἀποκτὰ κάποια προσωπικότητα. Κανένας δὲν τοῦ ἀρνιέται τὴ λεπτότητα τοῦ αἰσθηματος, τὴν ἀκριβόλογη φράση, τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὸ στυλ.

Καμιά φορὰ, μπορεῖ καὶ φίλοι τοῦ ἀκόμα νὰ μὴ συμφωνοῦν μαζί του γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ρίμας, γιὰ τοὺς καθωρισμένους ποιητικοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰ «παρόμοια ἀρχαιολογικὰ πρότυπα τῆς τέχνης», μπορεῖ νὰ μὴ συμφωνοῦν ὡς πρὸς τὸν τρόπο ποὺ καθωδηγοῦσε τοὺς νέους, ἐντούτοις κι' αὐτοὶ παραδέχονται πὼς ὁ Μαρτζῶκης μᾶς ὑποχρεώνει ὅχι μόνον νὰ τὸν ἀγαποῦμε, μὰ καὶ νὰ τὸν θαυμάζουμε, γιὰτὶ εἶνε ἀληθινὸς ποιητής καὶ «ὑπὸ τινος ἐλπίφεις ἢ ποιήσεις του συνταράσσεται ἀπὸ αἰσθημα δικαιοσύνης»—γράφει ὁ Γερ. Βῶκος στὸν «Καλλιτέχνη». Κι' ὁ Γαβριηλίδης παραδέχεται πὼς σὲ μιὰ ἀνθολογία ἀπ' τὸ ἔργο τοῦ Μαρτζῶκη, ὁ ἐκδότης «δύναται νὰ περισυλλέξῃ εἰς αὐτὴν ἀριστουργήματα ἀκόμη». Ὁ σκεπτικισμὸς τοῦ Μαρτζῶκη εἶνε κάποτε ὁ μὸς, δὲν τ' ἀρνιέται κανένας, καὶ γι'αὐτὸ τὸν βρίσκουμε ἀδρότερο στὰ ἔργα, ποὺ ξεφεύγοντας ἀπ' τὰ δεσμὰ τῆς ὀδύνης, ζητάει τὴν ἀκύμαντη θάλασσα τοῦ ἀγνώστου καὶ τοῦ ἀπίστου, κάτι φῶς, κάποια μικροχαρὰ, κάτιον κόσμον, σὰν ἀποκάλυψη γιὰ κείνους ποὺ βρίσκονται τόσο δυστυχημένοι στὴ ζωὴ καθὼς ἐκεῖνος, γιὰ νὰ τὸν μαντέψουν καὶ νὰ τὸν ἀναζητήσουν ἐκεῖ.

Ἐπιτόσο νέος 22 ἐτῶν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πρὶν περάσει μῆνας ἀπ' τὸ θάνατό του, ὁ γιὸς τοῦ φίλου του Κ. Παλαμᾶ, ὁ Λεάντρος, ἔγραψε στὸ «Νουμᾶ» ἓνα λιβελλογράφημα: «Ὁ Μαρτζῶκης, ἔγραφε εἶναι ὁ συντριμμένος κι' ἀπελπισμένος τῆς ζωῆς, ποὺ ζητεῖ τοῦ κάκου παραδέρνοντας λίγο φῶς, λίγη ἐλπίδα, ποὺ βαδίζει μοιραῖα πρὸς τὸ θάνατο. Ὁ Μαρτζῶκης δὲν μᾶς εἶναι καλλιτεχνικὰ συμπαθητικὸς ἀλλὰ μόνον φιλανθρωπικὰ. Δὲν εἶν' ἀληθινὸς ποιητής... Ἀπὸ τὸ ἔργο του λείπει κάθε ἀξιόλογη τέχνη.... Ὁ λόκληρη ἢ ποίηση τοῦ Μαρτζῶκη εἶναι σὰν ἀναμικτὴ ἔκφραση πάθους... Κι' ἔτσι τὸ ἔργο Μαρτζῶκη εἶναι δίχως ἄλλο ποιοτικὰ μονότονον.... ἀπὸ ἔλλειψη τῆς ὁμορφιάς». Εἶνε φανερὸ πὼς ὁ Λεάντρος Παλαμᾶς, εἶν' ἓνας ἀρνητὴς «ἀσεβὴς καὶ αὐθάδης» ἢ κενεῖται ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸν ποιητὴ. Δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ἀλλιῶτικα, γιὰτὶ κι' ὁ μεγάλος του ἀπὸ τότες πατέρας, ἔχτιμο"σε τὸν ποιητὴ καὶ κάποτε τοῦχε πεῖ σφιγγοντας τὸ χέρι του: «μόνο οἱ δύο μας εἴμαστε!», κι' εἶχε γράφει ἄλλοτε στὴν «Ἐφημερίδα» πὼς ἡ ποίηση τοῦ Μαρτζῶκη εἶνε «ἡ διὰ πασῶν φιλοσοφικὴ ποίησις». Ἐξ ἄλλου, ὁ Ψυχάρης, ὁ Γρ. Ζενόπουλος, ὁ Αὔγουστος Κάν, ὁ Λεμπέση, ὁ Μπροῦβερ, ὁ Σ. Σκίπης, ὁ Μ. Σιγούρος, ὁ Πίο Σιουττι,

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ διάλεξη ποὺ δόθηκε στὴν Ἀθήνα στὶς 5-5-52, στὴν Αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας μὲ τίτλον «Σ. Ἐφανὸς Μαρτζῶκης ὁ τελευταῖος ποιητὴς τῆς Ἐφταννησιακῆς Σχολῆς» καὶ περὶ μεταδόθηκε ἀπ' τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν στὶς 3-6-1952.

κ.ἄ.π. εἶχαν ἐκφραστεῖ μὲ θαυμασμό. Πάντως ἡ πρῶ-
ξη τοῦ Παλαμᾶ (γιουῦ) ξεσήκωσε ἕναν ἀγῶνα τότε,
στὸν ὁποῖον ἀνακατεύτηκαν πολλοί, ἀκόμα κάποιος
Γ. Ἐλευθερουδάκης ἀπ' τὴν Πάτρα, ὁ Ἀθ. Μίχας
ἀπ' τὴν Ἀθήνα. ὡς κι' ὁ γιὸς τοῦ ποιητῆ Καῖσαρ,
ποῦ ὑπηρετοῦσε στὴ Φλώρινα, μ' ἕνα γράμμα στὸ
«Νουμᾶ», κι' ἀποκατάστησε τὰ πράγματα. Ὁ Λ.
Παλαμᾶς ὥστόσο δὲν ἀπάντησε κι' ἔτσι ὁ ἀγῶνας
σταμάτησε ἐκεῖ—δά. Καὶ σήμερα πιά, ὁ Στ. Μαρ-
τζώκης ἔχει ἀξιόλογη τὴ θέση του στὴ νεοελληνικὴ
ποίησι, μὲ τὸν καινούργιο τρόπο πού δούλεψε καὶ
μὲ τὴν εἰσαγωγή τῆς φιλοσοφικῆς κι' ἐπιστημονικῆς
σκέψης, καὶ δίκαια ὁ πατέρας Παλαμᾶς χαρακτή-
ριζε τὴν ποιησὶ του ὡς τὴν «διὰ πασῶν φιλοσοφι-
κῆν» γιὰ τὴν ἐποχὴν του.

Τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμησι πού τοῦ εἶχεν ἡ
γενιά του γιὰ τὸ εὐγενικό, ἀπλὸ κι' εἰλ κρινέστατο
ἔργο του, ἀποδείχεται ἀπ' τὸν πλατύτατο κύκλο πού
εἶχε δημιουργήσει γύρω του.

Σ' ἕνα καφενεῖο, στὴν ἀρχὴ τοῦ καφενεῖο Κα-
ρατζᾶ στὴ γωνιά Σόλωνος καὶ Α. Λόντου, κι' ἀργό-
τερα στὸ καφενεῖο «Νέο Κέντρο», στὴ γωνιά Σταδίου
καὶ Προαστείου, καθισμένοι στὸ κέντρο μιᾶς ἀξιόλο-
γης φιλοσοφικῆς συζητήσεως, πού τὸν ἀγαποῦσε καὶ
τὸν θαύμαζε, συζητοῦσε μὲ πραότητα καὶ γλυκύτη-
τα, πού συγκινοῦσε κι' ἔθελγε, γιὰ τὰ φιλοσοφικά
προβλήματα τῆς ἐποχῆς του καὶ ὠδηγοῦσε τοὺς νεο-
σοὺς τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας μὲ τὸ λόγο καὶ
τὸ παράδειμά του, πού πάντα τοῦ ζητοῦσαν τὴ γνώ-
μη του, κι' ἔδειχναν σ' αὐτὴν ἐμπιστοσύνη. Ὁστό-
σο, ὁ Ταγκόπουλος, ἀρχιουναρχτῆς τῆς «Ἐστίας»,
κι' ὕστερα τοῦ «Νουμᾶ», μιλάει κάπως σκληρὰ κι'
ἄδικα γιὰ τὸν Μαρτζώκη, γιὰ τὸν κύκλο του καὶ γιὰ
τὴν προθυμία του νὰ προλογίζει τίς ποιητικῆς συλ-
λογῆς τῶν νέων τῆς ἐποχῆς του, πράγμα πού ἔκανε
καὶ πού κατηγορήθηκε γι' αὐτό, κι' ὁ Παλαμᾶς ἀκό-
μα. Τὸν λέει εὐκολόπιστο καὶ τὸν θεωρεῖ «ἐμφια-
λωμένον» ἀπὸ μιὰ κλίκα νέων, πού τὸν περιεπαί-
ζε κάποτε, σ' ἕν' ἀπ' τὰ καφενεῖα πού ἀναφέραμε. Ὁ-
μως ὁ Ταγκόπουλος εἶν' ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ γεγο-
νός ὅτι, μολονὲν τὸν σπείδονταν στενά μὲ εἰλικρινῆ φι-
λία, θέλησε νὰ τὸν περᾶξει δυό—τρεῖς φορὲς στὸ
«Νουμᾶ», ἀλλ' ὁ ἀγνὸς Μαρτζώκης, μὴ ἐννοώντας νὰ
δέχεται νὰ τοῦ δείχνουν διπλὸ πρόσωπο, προτίμησε
νὰ τοῦ κόψει τὸ χαιρετισμό... Δὲν εἶξερε νὰ ὑποκρί-
νεται ἢ ἀκακὴ ψυχὴ του. Ἐνῶ ὁ ἀμερόληπτος ἱστο-
ρικός τῆς λογοτεχνίας μας γράφει πὼς ὁ Μαρτζώκης
«ἐσχημάτισεν περὶ αὐτὸν ἀξιόλογον φιλολογικὸν κύ-
κλον» κι' ὄχι ὅπως θέλει ὁ Ταγκόπουλος ὅτι ὁ Μαρ-
τζώκης εἶταν ἐμφιαλωμένος ἀπὸ νέους πού τὸν πε-
ριεπαίζον.

Ἄλλοτε πάλι ὁ Ταγκόπουλος ἀπὸ τυπογραφικὸ
λάθος τὸν ἔγραψε στὸ φύλλο του Μαρτζᾶκη, ἀντὶ
Μαρτζώκη, κι' αὐτὸ τοῦκαμε μεγάλη ἐντύπωση τοῦ
ποιητῆ: «—Ἀκοῦς, μωρέ, νὰ μὲ γράφει Μαρτζᾶκη
ὁ ἀθεόφοβος...», ἔλεγε. «Ἐμένα τό... μαέστρο!...»
Μαέστρο τὸν φώναζαν οἱ φίλοι καὶ θαυμαστές του.
Καὶ γι' αὐτὸ ἀκόμα ὁ Ταγκόπουλος τὸν εἰρωνεύεται,
κι' ἀναφέρει πὼς οἱ κακοὶ καὶ κακόγλωσσοι τὸν πα-
ρωδοῦσαν σὲ «μανέστρο»!... Ἀλλὰ οἱ κακόγλωσσοι
εἶναι πάντα καὶ κακόπιστοι, κι' ὁ Ταγκόπουλος μέ-

νει πάντα μὲ τ' ἄδικο, ἐπηρεασμένος ἀπ' τὸ ἀξιο-
πρόστατο φέροισιμο τοῦ ποιητῆ, γιὰ τὸν ὁποῖο κι' ἴδιος
ἔλεγε ἐξάλλου: «Ὁ καημένος ὁ ποιητῆς εἶτανε ἀκα-
κος σὰν παιδί καὶ εὐκολόπιστος!» Φαίνεται ὁ Ταγ-
κόπουλος θὰ τὸν ἤθελε πονηρό, μὲ κάπια... πολιτι-
κότητα, ἴσως... Μά, τότε πιά δὲν θάειτανε ὁ Στ.
Μαρτζώκης, ὁ ξεχωριστός' θάειτανε ἕνας, ἀπ' τοὺς
πολλούς...

Στὰ καφενεῖα, λοιπόν, κι' ὁ Μαρτζώκης, σὰν
τὸν ἔακουσμένο κοσμοκἀλόγερο, τὸν Ἀλέξ. Παλα-
διαμῆντη, ἔσπρνε τὴ θλίψη του, τὸν πόνον του, τὴν
ἐγκατάλειψι του, πού τὴν γνώρισε σὰν καὶ κείνον
νὰ τὸν πνίγει. Μόλις τρία χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ
θάνατό του, τὸ 1910, ἡ Κυβέρνησι τὸν τίμη-
σε μὲ τὸ παράσημο τοῦ Ἀργυροῦ Σταυροῦ
τῶν Ἴπποτων γιὰ τὸ ποιητικὸ του ἔργο. Τὸ
1912, τὸν Σβριον, οἱ φίλοι καὶ θαυμαστές του
σ' ἕνα φιλολογικὸ συμπόσιο πού δόθηκε στὴν ἑπαυ-
λι Θών τῶν Ἀμπελοκήπων, γιόρτασαν τὴν 25οῖδα
του. Ὁστόσο δὲν ἀποδόθηκε σ' αὐτὸν δικαιοσύνη. Τὸ
ἔργο του ἀξίζει πὸ πολὺ ἀπ' ὅσο τιμήθηκε. Ἀλλὰ,
ὅπως εἶπαμε, ἡ ἐγκατάλειψι του ὑπῆρξε πλήρης ἀπ'
τοὺς ἀρμοδίους, κι' ὁ τελευταῖος σὲ χρονολογικὴ σει-
ρᾶ ποιητῆς τῆς Ἐφτανησιακῆς Σχολῆς εἶχε καταδι-
καστεῖ στὴ φτώχεια καὶ στὴν ἀγνοία. Βέβαια, τοῦ
ἔλλειπε πάντα ἡ δυ' αὐτὴ θέλησι γιὰ μιὰ κοινωνικὴ
ἐπιτυχία κι' ἐπικράτησι, κι' ἴσως, νὰ βοήθησε κι'
ὁ ἴδιος μὲ τὸν τρόπο του γιὰ νὰ μείνει χωμένος
στὴν ἐγκατάλειψι, ἀλλὰ τὸν πλημύριζε καὶ τὸν ἐμ-
ψύχωνε μιὰ ἠρωϊκὴ ἐγκαρτέρησι θαυμασιή, ἀντίθε-
τα ἀπ' τὸν ἄλλο, εὐαίσθητο ποιητῆ τῶν «Νηπενθῶν»,
πού σὲ λίγα χρόνια ἀργότερα ἔφτυνε ἀπὸ θλίψη καὶ
ἀπελπισία τὴ ζωὴ κατὰμοιρα, καὶ τίναζε τὰ μυαλά
του στὸν ἀέρα, μὲ μιὰ σφαῖρα στὸν κρόταφο, στὴ
θλιβερῆ Προβέζα. Ὁ Μαρτζώκης δὲν ἔβρισκε κανέ-
να ἄλλο θέλημα στὴ ζωὴ ἔξω ἀπ' τὴν Τέχνη, ἀλλ'
αὐτὴ στάθηκε ἀρκετὴ γιὰ νὰ τὸν σώσει ἀπὸ παρό-
μοια καταστροφὴ.

Ὁ Στέφ. Μαρτζώκης πέθανε ἀπὸ διπλῆ πνευ-
μονία μέσα σὲ 18 μέρες στὸ Νοσοκομεῖο «Εὐαγγελι-
σμός», στίς 21 Φλεβᾶρη 1913, τὴν ἡμερομηνία πού
ὁ νικηφόρος Ἑλληνικὸς στρατός, ἔμπαινε στὴν πρω-
τεύουσα τῆς Ἠπείρου, τὰ δοξασμένα Γιάννενα. Πό-
λεμος, λοιπόν, ὅταν ἦρθε στὴν Ἀθήνα (1897), πό-
λεμος κι' ὅταν ἔφευγε ἀπ' τὴν Ἀθήνα κι' ἀπ' τὴ
ζωή. Τὶ περίεργη σύμπτωση! Τὰ πολεμικὰ γεγονό-
τα, ἡ χαρὰ τῆς νίκης τοῦ στρατοῦ, εἶχανε τραβήξει
τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου κι' ἔτσι ὁ Μαρτζώκης θά-
φτηκε χωρὶ μεγάλης τιμῆς. Ἡ κηδεῖα του γίνθηκε
σημνὴ κι' ἀπέριτη, μὲ δαπάνες τοῦ Κράτους, ἕνα
γλυκὸ ἀλόγεμα τοῦ Φλεβᾶρη. Τὸν ἀποχαιρετήσανε
λίγοι φίλοι του ἐκλεκτοί, λίγοι ἄνθρωποι τῶν Γραμ-
μάτων κι' ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ὑπουργ. Συμβουλίου,
γιατὶ ὁ νεκρὸς ἔφερε τὸ παράσημο τοῦ Ἀργυροῦ
Σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ θάνατος γιὰ τὸν Μαρτζώκη θάτανε ἀσφαλῶς
γλυκός, καλοπρόσδεχτος, μιὰ ἀνακούφισι, ἀφοῦ ἡ
ζωὴ τὸν εἶχε ποτίσει μὲ τόσα φαρμάκια. Δὲν τρώμα-
ζε πιά ἀπ' τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀνπαρ-
ξίας ὁ ποιητῆς, γιατί εἶχε πολὺ ὑποφέρει, εἶχε πο-

ΔΟΞΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΙ

ΤΟ ΡΙΠΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

Μόλις τέλειωσε ο Θερισμός κείνο τὸ χρόνο, ἡ ὀρφανὴ Πάτρα ἔπεσε στὸ κρεβάτι ἄρρωστη. Μέρα νύχτα ψηνόταν στὸ πυρετὸ κι' ὁ ὕπνος τῆς συνοδευόταν ἀπὸ συχνὰ παραμιλητά. Ἡ ἀδελφὴ τῆς ἡ Ροδαμιὰ, ποὺ ἦταν «μοναδικὸς τῆς προστάτης» καὶ «φύλακας» νοιαζόταν ἀδελφικὰ—ποὺ λείει ὁ λόγος—γιατὶ πονοῦσε τὴν ἀδελφὴ τῆς ποὺ ἦταν ἡ μόνη τῆς συντροφιά καὶ παρηγοιὰ στὸν ψεύτη κόσμῳ. Τῆς ἔβραζε μαντζοράνα, νόστιμο βραστάρι, ποὺ ἔκοβε ἀπὸ τὴ γλάστρα, τῆς ἔδινε γάλα ἀπὸ τὴν οἰκόσιτη κατσίκια τοὺς καὶ τῆς ἔσφαζε τὴν καλύτερη κότα τοὺς. Τὶ τὰ θέλεις ὅμως, δὲν δοκίμαζε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Βασανιζόταν ἀπὸ τρομερὴ ἀνορεξία. Δὲν τολμοῦσε ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα τῆς οὔτε γιὰ μιὰ κονταλιά καφέ ποὺ τῆς εἶχε δωρήσει ὁ Θεόδουλος ὁ παλιὸς καφετζῆς τοῦ χωριοῦ.

— Ἀσπειτατὰ τοῦ Θεοῦ δὲν βάνει στὴ μπούκα τῆς ἡ ἀτσιποδιάρει (=Τίποτε δὲν βάζει στὸ στόμα τῆς ἡ ἄτυχη), ἔλεγε ἡ καλὴ ἀδελφὴ ὅταν ἐρωτᾶτο γιὰ τὴν πορεία τῆς ἀρρώστειας τῆς Πάτρας.

Γιατὸ δὲν προσκάλεσε, γιατί ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή σχημάτισαν, ὅλοι ὅσοι μποροῦσαν νὰ ἔχουν γνώμη στὸ χωριό, συγγενεῖς καὶ ξένοι, πὼς δὲν χρειαζόταν γιατρός.

«Ὅλο τὸ βάρος τῆς ἀρρώστειας ἔγκειτο σὲ διαβολικὴ ἐπίδραση. Ἡ ἄρρωστη εἶχε προσβληθῆ ἀπὸ «βυστηρὴ» ποὺ σημαίνει πὼς κακὰ πνεύματα, εἶχαν ἐπενεργήσει καὶ προσβάλλει τὴν ψυχὴ τῆς, τὸ εἶναι τῆς. Οὔτε ὑπέφερε ἀπὸ πόνους, οὔτε ἔβηξε, οὔτε ἔμφρα

λὺ πονέσει!... Ἀπὸ καιρὸ εἶχε προετοιμαστῆ. «Ἐψαλλε τὸ στερνὸ του τραγοῦδι στὴ Μοῦσα του, καὶ περίμενε... Κι' ὁ θάνατος τὸν βοήθη εἰσιμον, ὄριμο, φτασμένον στὸ σκοπὸ!... Ἡ μόνη του πίκρα πρέπει νάειτανε, τὶς στιγμὲς τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ ἴδῃ τὰ παιδιὰ του. Βρισκότανε στὸ μέτωπο στρατιωτῆς.

Ὁ φίλος του Γερ. Βῶκος ἀφιέρωσε στὸ νεκρὸ του τ' ἀκόλουθο ποίημα μὲ τὸν τίτλο: «Μαρτζώκης νεκρός». Ἄς τὸ διαβάσουμε, τελειώνοντας τὸ μνημόσυνό μας γιὰ τὸν ποιητὴ :

Φτωχός, μὲ τὴν ἴδια ταλαιπωρία
στὴν ταπεινὴ σου περιβολήν,
παρεκτός ἀπὸ ἀνθη
ποὺ σοῦφεραν φτωχὲς
σὰν ἐσένα γυναῖκες,
καὶ νεκρός, εἶσι πέρασες.

Κοιτᾶζοντάς σε στὸ φέρετρό σου
ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δάκρυά μου
εἶδα τὸν αἰώνιο μορφασμό σου
σὰν ἐρωτηματικὸ
ποὺ δὲν ἄκουσε ἀπάντησῃ
στὴν ἀδικὴ καταδρομὴ τῆς τύχης.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

νιζε σημεῖα ποὺ ἔκαναν ἄμεση τὴν παρουσία γιατροῦ. Πόντα (πνευμονία) ἀποκλειόταν. Σουρντιστικὸ (εὐκοιλιότητα) ὁμοίως. Ἡ πάθησή τῆς ἐντοπιζόταν στὸ κεφάλι. Τίποτε ἄλλο ἀπὸ «τράλλη», μιὰ τρομερὴ ζάλη ποὺ δὲν τῆς ἐπέτρεπε τὸ ἀνοιγμα τῶν ματιῶν. Κεφαλαλγία ἀνυπόφορη μὲ συνεχῆ ἐντονο πυρετό. Νὰ ἡ αἰτία τῆς μεγάλης ἀναφαγίας τῆς καὶ ὁ λόγος τῆς πρωτόφαντης ἀναισθησίας, ποὺ σὰν ἀποβλάκωση ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀρρώστειας κυριαρχοῦσε στὴν ἄλλοτε ζωηρὴ καὶ εὐπροσήγορη νέα τῶν εἴκοσι Μαῖων. Κάτι ξαίρουν λοιπόν, γιὰ κάτι τέτοιους ἀρρώστεις στὸ χωριὸ αὐτό. Γνώριζαν τὴ ρίζα τοῦ κακοῦ σὲ κάτι τέθειες περιστάσεις. Καὶ ἔκαμαν τὶς ἀναγκαῖες συστάσεις στὴν ἀδελφὴ. Ἡ Ροδαμιὰ χωρὶς νὰ χάσῃ χρόνο ἔσπευσε νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ γράμμα τὶς προτροπὲς τῶν ὁμοχωριῶν, ποὺ πάντα γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἀρρώστεις λεγόταν.

Πῆγε στὸ Παπᾶ τοῦ χωριοῦ Β. ποὺ ἦτο χειρῆρας κι' ἤξερε νὰ ξορκίξῃ τὰ πονηρὰ πνεύματα καὶ νὰ φτιάχνῃ φυλακτά. Τῆς ἔγινε ἀπὸ τὸν Παπᾶ διαβαστικὸ. Ἀκόμη ἐφωδιάστηκε μὲ καπιστικὰ ἡ Ροδαμιὰ γιὰ τὸ κάπνισμα τῆς ἀρρώστεις (δέρμα ὄφῃ, ξύλο ἀζόχουρου, τρίχα χοίρου, λιβάνι κλπ.) Τὶς πρώτες ἡμέρες ἔδειξε σημεῖο βελτιώσεως. Κι' οἱ ἐλπίδες τῶν δικῶν τῆς ἔγιναν πολλές. Ἀτυχῶς ἦσαν παροδικὲς γιατί ἔπειτα πάλι ἡ ἴδια καὶ χειρότερη κατάσταση. Ἄρχισαν νὰ γεννιοῦνται ἀνησυχίες. Κι' ἡ Ροδαμιὰ ποὺ δὲν ἠθέλε νὰ πιστέψῃ πὼς μπορεῖ εἶσι στὰ «καλὰ καθούμενα» νὰ χάσῃ τὴν ἀδελφὴ τῆς ἔκανε σὰν τρελλὴ καὶ ζητοῦσε ὁδηγίες γιὰ τὴ σωτηρία τῆς. Πολλοὶ προσφέρονταν νὰ χρησιμεύσουν. Ὁ ἕνας ἔλεγε εἶσι, ὁ ἄλλος ἄλλοιῶς. Ποῖον ν' ἀκούσῃ; Ὁ Γιάννης ὁ Ἀξιοματικὸς ὑπέδειξε τὴν πρόσκληση Γιατροῦ. Ὁ Λαμπάκης ὅμως, ἕνας ὀγδοητάρης θαλλερὸς γέρος, διαφωνοῦσε. Τὴν ἀπότρεψε! «Μάθια ἀνοιχτά, τῆς εἶπε, ἡ ἀμπλά σου (ἀδελφὴ) θέλει ἀνοιγοχάρτη. Μόνον στὸ Βορίτσι θὰ βοῆ τὸ σωσμό τῆς». Κι' ὄχι μόνον ἐνθερμα ὑποστήριξε τὴ γνώμη του κατ' ἐπανάληψι ἀλλὰ κι' ἀνάλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ ἴδιος ἀφιλοκερδῶς τὸν ἠράκλειο ἄθλο νὰ μεταβῆ μὲ τέτοια κυνικὰ καύματα, ἦτο τώρα καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ, στὸ Βορίτσι (Ἡρακλείου) πρὸς ἐπίσκεψη τοῦ Μάγου—Ἀνοιγοχάρτη. Γιὰ χάρη τῆς ἀρρώστεις ἡ Ροδαμιὰ ἐφωδιάσε τὸν ἀκούραστο Λαμπάκη μὲ τ' ἀπαιτούμενα, κι' ἐκεῖνος ὑπεβλήθη στὸ ἐπίπονο ταξίδι, καβαλλώντας τὸν ψαρρὴ, τὸν ἀχώριστο τοῦ σύντροφο.

* *

Ἐπειτα ἀπὸ διήμερη περὶ αὐτὸ Λαμπάκης ἔφτασε στὸ Βορίτσι. Ἦταν δεῖλι ὅταν κτύπησε τὴν θύρα τοῦ Μάγου. Τὸν δέχτηκαν μὲ προσθυμία. Δὲν τοὺς ἔβλεπε γιὰ πρώτη φορὰ. Τὸ σπιτικὸ αὐτὸ εἶχε ἐπισκεφθῆ κι' ἄλλες φορές. Γνώριμος ἦταν λοιπόν κι' εἰς τοὺς οἰκειούς καὶ τὸν Μάγο.

— Ἦλθα γιὰ κείνη τὴν ὀρφανὴ τὴν Πάτρα, μίλησε πρῶτος ὁ Λαμπάκης, σὰν ἀναπαύθηκε λίγο καὶ

πῆρε τὴν ρακὴ πού τοῦ πρόσφεραν... Σὺγχρονα ἀνάστυρε ἀπὸ τὸ σακκοῦλι του ἓνα ἐσώρροχο (ὕποκλαιο) τῆς ἄρρωστης καὶ τὸ παράδωσε στὸν Μάγο. Χωρὶς αὐτό, δὲν μπορούσε νὰ ἀνοιχτῆ χαρτί, μιὰ καὶ δὲν ἦταν ἡ ἴδια, παρούσα. Παίροντάς το ὁ Μάγος ἀναστέναξε βαθειά! Ἐκανε τὴν μαγικὴν του τέχνην κι' ὑπόβαλε τὸν Λαμπάκη σὲ ἄλυση ἐρωτήσεων γιὰ τὴν ἄρρωστη. Ἐλαβε ὅσες πληροφορίες χρειαζόταν κι' ἔπειτα σύνταξε τὸ χρῆσμά του. Ἐνα χρῆσμά ἀπαίσιο, θλιβερό. Δὲν τολμοῦσε νὰ τὸν ἀνακοινώσῃ στὸν Λαμπάκη νομίζοντας πὼς τὴν εἶχε στενὴ συγγενῆ.

—Ὁχι, ἀφῆν κουμπάρε—λέει ὁ Μάγος.— Δὲν εἴμαστε σορδινιά (καλά). Ἡ Ἄζουδη (ἄτυχη) δὲν θὰ γλυτώσῃ ἀν' ἔχη καὶ δράκου δόντια. Ὅπου κι' ἂν σῶσῃ θὰ ποθάνῃ. Κρίμας τὴ κοπελλιά

—Καὶ πὼς τόπαθε θεόφυγά σου, ρώτησε ὁ Λαμπάκης;

—Βυστηρήθηκε καημένη. Θέριζαν σ' ἓνα χωράφι, πού παρέκει εἶχε ρυάια μὲ πλατάνια καὶ νερό. Τὸ μεσημέρι κάθισε στὸν ἴσκιό τοῦ πλατάνου καὶ δροσίστηκε ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς πηγῆς. Ἰδρωμένη ἦταν μὰ δὲν τῆς ἔφταισε τὸ ἴδρωμα. Τρεῖς νεράιδες πού τὴν ἴδια ὥρα ἔβλεπαν τὴν μουγγάδα τους, στὴν πηγὴ τοῦ νεροῦ τὴν «Ρίπισαν». Ἐγράφτισε λοιπόν. Βυστηρήθηκε... Ἄν' ἐρχόσουν ἐνωρίτερα, θὰ σωζότανε. Τώρα μουσκεύτηκε ἀπὸ τὸ νεραϊδικὸ ἀγγίλωμα. Τὸ κακὸ ἔχει πιάσει κόκκαλο. Φώλιασε στὸ μυαλὸ τῆς κεφαλῆς της.

—Ξόρκισμα χρειαζόταν, συνέχισε ὁ Μάγος, πρὶν ριζώσῃ ἡ κακὴ συνεργεία μέσα της. Τώρα εἶναι ἀργά. Δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι καλός. Πᾶρε αὐτὸ τὸ φυλακτᾶρι νὰ τὸ φορέσῃ. Πᾶρε καὶ τούτα τὰ ξόρκια νὰ τὴν καπιζέουνε βράδυ πρωτὶ καὶ μέλιχι (ἴσως) τὴν πηδηξὴ (γλυτώσῃ)...

—ο—

Ὁ Λαμπάκης μὲ ἐκδηλοῦ τὸ σημάδι τῆς λύτης ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη προφητεία τοῦ μάγου, ἀναχώρησε βαθειὰ χαοάματα γιὰ τὸ χωριὸ του. Ἐφτασε τὴν ἀγῆ τῆς ἐπομένης, Ἡ ἄρρωστη βρισκόταν στὴν ἴδια ἀν' μὴ χειρότερη κατάστασι. Διηγῆθηκε τὰ καθήκαστα στὴν Ροδαμιά κι' ἐκείνη μόλις ἄκουσε γιὰ τὸ «ρίπισμα στὸν ποταμὸ» ἄφησε νὰ τῆς φύγῃ ἓνα μεγαλόφωνο «ῶφου» θυμῆθηκε, πού θέριζαν μαζί τὸ κριθάρι στὰ «Καντηλιανά» κι' ἀκόμη πὼς κατέβηκε ἡ ἄτυχη ἡ ἀδελφὴ της «μέγα μεσημέρι» στὸ ποτάμι γιὰ νερό, μόνη καὶ τὴν βρῆκε σὲ λίγο, ἔπειτα πού πῆγε καὶ κεινῆ, νὰ κάθεται στὸ βαθὺ ἴσκιό τοῦ γέρικου Πλάτανου πού ἄπλωνε πλούσιο τὸ φύλλωμά του σ' ὅλη τὴν ὄχθη τοῦ Ρυακιοῦ, σκεπάζοντας τὴ δροσόλουστη πηγὴ. Δὲν λησμόνησε ἀκόμη τὰ λόγια τῆς ἄτυχης πού εἶπε σὲ λίγο σὰν ξεκουράστηκαν ἀπὸ τὸν κόπο τοῦ δρεπανιοῦ καὶ ἔαπόστασαν ἀπὸ τὸ πύρωμα τοῦ ἡλίου, πού ἀνήλεος, φλόγιζε τὰ γύρω, καίοντας ἀκόμη καὶ τίς πέτρος: «Ὁφου, καημένη Ροδαμιά τῆς εἶπε, πὼς πονεῖ ἡ κεφαλὴ μου. Μόλις ἦπια νερὸ καὶ λούσθηκα, ὁ πόνοξ ἔπεσε ἴσια στὸ μέτωπό μου. Μοῦλθε ἀπότομα σὰν τσίτα. (Βελόνα). Ἐκείνη τὴν ὥρα λαβώθηκε ἡ Πάτρα. Ἦταν μόνη καὶ τὴν πρόσβαλλαν οἱ νεράιδες πού εἶπε ὁ

Μάγος». Κι' ἔχτυπα τὸ στήθος της ἡ Ροδαμιά. Κι' ἔκλαιε ἀπαρηγόρητα. «Γιατί, σκεπτόταν, νὰ μὴ πάμε μαζί στὴν πηγὴ; Ἄν' εἴμαστε δύο, ποτὲ δὲν θὰ τὴν ρίπιζαν τὰ νεραϊδικά. Τώρα χίλια λόγια ἓνα ἄσπρο, συλλογιζόταν». Ἀλλὰ καὶ πάλι εἶχε ἐλπίδες. Ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς συλλογιζόταν. Θὰ μὲ λυπηθῆ τὴν ὄρφανὴ νὰ μὴ μὲ στεροῦσῃ τὴν ἀδελφὴ μου.

Σκούπισε τὰ δάκρυα κι' ἔπειτα μπῆκε κι' ἔδωσε θάρρος στὴν ἄρρωστη. «Γρήγορα θὰ γίνης καλά τῆς εἶπε. Κουράγιο. Νὰ τὸ φυλακτᾶρι πού 'στείλε ὁ μάγος. Ἐλα πέρασέ το στὸ λιμὸ σου. Νὰ καὶ τὰ καπινοτικά ποῦστείλε γιὰ νὰ σὲ καπιζέω.» Κι' ἦταν διάφορα βότανα, ξυλάκια, τριχες, κοκαλάκια, πανάκια, δερματάκια, λίγο σαποῦνι, μικρὰ σπαγάκια καὶ δυὸ κόκκοι λιβανιοῦ. Ἐτοίμασε εὐθύς στὸ θυμιατήρι ἀναμμένα κάρβουνα καὶ κάνοντας τὸν σταυρὸ της τὴν κάπνισε ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδιῶν. Κι' ἡ ἄρρωστη ἀλάφρωσε λίγο. Ἀναθάροσε. Πῆρε ἀέρα. Τὴν δυνάμωσε ἡ ἐλπίς τῆς θεραπείας. Τὸ θάρρος τοῦ μάγου.

Μῆνας ὀλόκληρος κύλησε ἀπὸ τότε. Ἡ Πάτρα δὲν εἶδε βελτίωση. Τὸ σαράκι τοῦ τύφου πού εἶχε καὶ πού ἐξελήφθη γιὰ «βυστηρῆ», ἐφθειρε καὶ τὴν τελευταία ἱκμάδα τῆς ζωῆς της, κι' ἓνα δειλινὸ Ἀγνοουστιατικὸ μαζί μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου πίσω στὰ Λευκὰ ὄρη, ἔκλεισαν τὰ μάτια της γιὰ πάντα. Θῦμα τῶν προλήψεων καὶ τῶν δεισιμαϊμονιῶν προστέθηκε σὰν μιὰ ἀκόμη μονάδα στὶς μυριάδες τῶν χωρικῶν πού πεθαίνουν «ἄδικα» γιὰτὶ ἐπιμένουν νὰ θεραπεύωνται μὲ μαγείες, ξόρκια καὶ φυλακτὰ ἐνῶ ἡ ἀρρώστεια τῶν ἀπαιτεῖ ἰατρικὴ μέριμνα καὶ φαρμακευτικὴ περιθαλψή.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.— Παιλιότερον σὰν δὲν θεραπευόταν ὁ ἄρρωστος, ἀπόδιδαν τὴν ἀρρώστειάν του σὲ προσβολὴ πονηροῦ πνεύματος, σπταῖα νεραϊδίας, φεσγκυκιοῦ, τελωνιοῦ, κατιχανῆ, κ.λ.π. Ἡ προσβολὴ λεγόταν «βυστηρῆ» ἢ «Ρ.π.σ.μ.» ἢ «νεραϊδικόν». Πρόσφευγαν σὲ ἄγρους, ἀναγχοτρίες, γιὰ φυλταγὰ καὶ ξορκιστικά.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΚΗΣ

ΑΣ ΧΑΡΟΥΜΕ ΜΑΖΥ

Ἄς χαροῦμε μαζί!
Ταξιδεύει ἡ ἐποχὴ
πού τὰ νειάτα ἀνθοῦνε.
Ἡ πλατεῦτρα ζωῆ,
ὄνειρο εἶναι καὶ σβεῖ,
καὶ τὰ μάτια σφαλοῦνε.

Ἄς χαροῦμε μαζί!
Ματινοῦλα χρυσή!
ὡς τὰ νέφη νὰ βγοῦμε...
Μεθυσμένα γλυκά,
μ' ἀγκαλιές καὶ φιλιὰ,
ἡδονὴ νὰ ρουφοῦμε.

Ἄς χαροῦμε μαζί!
μέσ' τὴν ψεύτρα ζωῆ,
ὅ,τι οἱ δυὸ μας ποθοῦμε.
Αὔριο θᾶναι ἀργά,
νάμας σκιαχτρά σκυφτά,
ζεστασιὰ νὰ ζητοῦμε...

ΜΑΝΩΛΗΣ ΖΟΥΛΙΝΟΣ

ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ

“Ωρες—“Ωρες νοιώθεις τὸν πόθο τῆς φυγῆς, τὴν ἀνάγκη τῆς περιπλανήσεως σ’ ἀγνωστους τόπους, τὴ δίψα νὰ δῆς καὶ νὰ γνωρίσης ξένα μέρη, νὰ μάθης κάτι ἀπὸ τὴν ἀγνωστὴ ἱστορία τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων. Κάτι ἀκούς γιὰ τὸ τάδε μακρινὸ μέρος, γιὰ τὸ Θιβέτ ἢ γιὰ κάποιον ἄλλο τόπο καὶ πεθυμᾷς νὰ βρισκόσουν ἐκεῖ. Ὅμως δὲν λυτρῶθηκες ἀπὸ τὰ δεσμά σου. Δὲν κυριάρχησες πάνω ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες καὶ τὸ θάνατο. Δὲν λύθησαν τὰ μάγια ποῦ σὲ δένουν μὲ τὸ χῶμα ποῦ γεννήθηκες καὶ ποῦ ζῆς. Τρομάξεις μὴ πεθάνῃς σὲ ξένους τόπους καὶ σὲ θάψουν μακριὰ ἀπὸ τὸ τόπο σου, ἀνάμεσα σ’ ἀγνωστούς ἀνθρώπους, κάτω ἀπὸ ξένο χῶμα. Φοβάσαι σὰν ὁ θάνατος νὰ μὴ εἶναι παντοῦ ὁ ἴδιος καὶ τὸ χῶμα ὅμοιο μὲ τὸ δικό σου. Σὰν νὰ μὴ σὲ ξεχάσουν ὅπου κι’ ἂν σὲ θάψουν ὕστερ’ ἀπὸ χρόνια—λίγα ἢ πολλὰ ἀδιάφορο—ὄλοι σὰν νὰ μὴ μείνης τάχα σταγόνα ποῦ ἐξατμίσθηκε χωρὶς ν’ ἀφήσῃ οὔτε μιὰ κηλίδα. Ὅπου κι’ ἂν πεθάνῃς τίποτα δὲν θὰ μείνῃ ἀπὸ τὸ πέρασμά σου. Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ ζωντανέψῃ γιὰ λίγο τὶς ἀνάστες τῶν χιλιάδων καὶ χιλιάδων ἀνθρώπων ποῦ πέρασαν ἀπὸ τὸ κάθε σημεῖο τῆς γῆς; Ὁ ἀέρας δὲν κράτησε τίποτα ἀπ’ αὐτές. Δὲν εἶναι βαρὺς ἀπὸ καμμιὰ ἀνασεμιὰ. Ἄκόμα ποιὸς θὰ μπορέσῃ νὰ ζῆσῃ ξανά τὶς ἱστορίες ἢ καὶ τὸ διάβα μόνον ὄλων τῶν ἀνθρώπων ποῦ πέρασαν χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τὴν κάθε γωνιὰ τῆς Γῆς; Κι’ ὅμως φοβάσαι.

Ἐπάρχουν στιγμὲς στὴ ζωὴ μας ποῦ σημαίνουν τὸ τέλος τῶν πράξεών μας. Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴ ζωὴ στὸν αἰώνιον ὕπνο εἶναι τόσο εὐκόλο καὶ ἰσόσο σύντομο. Μιὰ στιγμή κι’ ὄλα τέλειωσαν. Μιὰ στιγμή ποῦ πάντα περνᾷ. Τὸ μεγαλεῖτερο Ταξίδι τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δοριστικό, δὲν χροιάζεται παρὰ μιὰ στιγμή μόνον γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ, μιὰ στιγμή γιὸ ν’ ἀρχίσῃ καὶ νὰ τελειώσῃ σύγχρονα. Μιὰ στιγμή τόσο μικρὴ, τόσο ἀσήμαντη ποῦ χάνεται στὴν ἀπέραντη αἰωνιότητα κι’ ὅμως εἶναι τόσο βαρεῖα καταθλιπτικὴ ποῦ ὁ καθένας ἀποφεύγει νὰ τὴ συλλογισθῇ. Ἀποφεύγει νὰ σκεφθῇ πὼς αὐτὸ ποῦ κάνει σήμερα μηχανικὰ ἰκί’ ἐπαναλαμβάνει χρόνια τώρα, τὸ πέρασμα τῆς πόρτας τοῦ σπιτιοῦ του ἢ τοῦ γραφείου του—μπορεῖ νάνα τὸ τελευταῖο τῆς ζωῆς του.

Ἴσως ἄλλοι σκεφθοῦν γι’ αὐτόν, ὅτι χθὲς ἢ πρὶν ἀπὸ λίγο διαβῆκε γιὰ τελευταία φορὰ ζωντανὸς αὐτὸ τὸ μέρος. Μιὰ στιγμή κι’ ὅμως εἶναι τόσο φοβερὴ στὴ μεγαλοπρέπειά της. Μιὰ στιγμή ὑπῆρξε πρὶν τὰ νερὰ σκεπάσουν γιὰ πάντα καὶ σβήσουν τὴ ζωὴ στὴν ἀπέραντη Ἀτλαντίδα. Ἡ στιγμή αὐτὴ ὑπῆρξε κι’ ἦταν τόσο φοβερὴ ποῦ λίγοι, ἴσως καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους της, νὰ μὴ μπόρεσαν νὰ τὴ ζήσουν τέλεια καὶ νὰ νοιώσουν τὴ σημασίαν της. Κι’ ὅμως ἄξιζε ὅσο ὄλες μαζί οἱ χιλιάδες τὰ χρόνια ποῦ ἡ Ἀτλαντίδα ζοῦσε. Ἡ στιγμή αὐτὴ πέρασε, ὅμως ὑπῆρξε, ὅπως ὑπάρχει στὴ ζωὴ κάθε ἀνθρώπου. Ἐὰν ἤξερε καθένας πότε ἔρχεται αὐτὴ ἢ στιγμή θὰ

τὴ ζοῦσε τέλεια, γιὰτὶ ἀξιζει ὅσο ὀλόκληρη ἡ ζωὴ.

Εἶναι αὐτὴ ἡ στιγμή ποῦ στέκει πάντα πίσω ἀπὸ κάθε πράξι μας κι’ ἀπὸ κάθε γεγονὸς τοῦ συμπαντος. Μιὰ στιγμή πρὶν δὲν ἀγνάντευες τὸ ἠλιοβασίλεμα καὶ μιὰ στιγμή πρὶν ὁ ἥλιος δὲν εἶχε φανῆ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς πατρίδας σου.

Ποιὸς θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ γράψῃ τὴ μεγάλη ἱστορία αὐτῆς τῆς στιγμῆς; Ποιὸς θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα καὶ νὰ νοιώσῃ τὴ μεγαλοπρέπεια αὐτῆς τῆς φοβερῆς, τῆς ἀπελπισμένης, τῆς μοναδικῆς στιγμῆς;

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΜΑΝΟΛΙΚΑΚΗΣ

ἈΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Στὸ ἱστορικὸ σημεῖωμα τοῦ κ. Γρ. Γεωργουδάκη, ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ περσὸ μὲνο τεῦχος (σελ. 34) τὸ ὄνομα Σουλεϊμάν, ποῦ ἀναφέρεται στὸ στίχο 8 τῆς δευτέρας στήλης νὰ διορθῆ σὲ Σειλαμάν.

κ. Ἰωάν. Μουρέλλον: Εὐχαριστοῦμε θερμότατα γιὰ τὴν προθυμία σας καὶ γιὰ τὸ σημεῖωμά σας στὸν «Κρητικὸν Ἀγῶνα». Τὰ τεύχη σας στείλαμε.

κ. Γ. Μαργακουδάκη: Τὸ προμηθεῖκό τραγούδι δημοσιεύεται σ’ αὐτὸ τὸ τεῦχος. Τ’ ἄλλα ποῦ μᾶς στείλατε θὰ τεθοῦν ὑπ’ ὄψιν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, γιὰ τὴν ὁποία γράφομε στὴ σελίδα: «Ἐπιτροπῆς τῆς Ἀνέμης». Δὲν ἔχετε δίκιο νὰ γράφετε ὅτι ἀλλάξαμε λέξεις καὶ τύπους στὸ ποίημα σας ποῦ δημοσιεύσαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος. Ἡ μόνη λέξις ποῦ ἀλλάξαμε ἦταν ἡ λέξις «μπήλωσα». Ἐχομε τὴ γνώμη ὅτι αὐτός, ὁ ἰδιωματισμὸς ζήμιωνε τὸ ποίημα αἰσθητικὰ.

κ. Στέλιον Πριλλάντην: Τὸ χελιδονάκι δὲν εἶναι δημοσιεύσιμο. Ἐκεῖνες οἱ λέξεις λαμπρομέρας καὶ ἀνοιχομέρας ποῦ ἐπαναλαμβάνονται σὲ δυὸ συνεχόμενους στίχους δὲν εἶναι πετυχημένες. Διαβάσετε τὸ ποίημα «Ἡ κόρη τοῦ Ἀστραπόγιαννου» τοῦ Παλαμᾶ, ποῦ βρίσκεται στὴν Ἀσάλευτη ζωὴ, νὰ δῆτε πόση διαφορά ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς σύνθετες λέξεις τοῦ ποιήματος αὐτοῦ καὶ τοῦ δικοῦ σας. Γιὰ τὸ μέτρο μπορεῖτε νὰ διαβάσετε τὴ στιχουργικὴ τοῦ Ἡλ. Βουτιερίδου. Διαβάσετε καὶ τὴ μελέτη, τοῦ Ἀγ. Καλοκαιρινοῦ ποῦ δημοσιεύομε στ’ αὐτὸ τὸ τεῦχος γιὰ τὴ μετρικὴ συνίζηση.

κ. Ἀδαμάντιον Ὠργένην: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Τὰ ποιήματά σας δείχνουν ἀρκετὴ ποιητικὴ διάθεσι καὶ αἰσθημα, ὅμως ἔχουν πολλὰ μετρικὰ λάθη. Διαβάσετε μετρικὴ καὶ κυρίως ποιήσι. Εἰστε νέος κι’ ἔχετε πολλὰς ἐλπίδες.

Ὅλες οἱ συνεργασίες γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν δώσαμε ἀπάντησι θὰ τεθοῦν ὑπ’ ὄψιν τῆς συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς.